

*Voor zij die hun dromen en toekomstplannen stukgeslagen zien door oorlog, intimidatie en geweld, en toch de veerkracht vinden om in de eerste plaats voor anderen te zorgen...*

## In het spoor van private Edward Allison MacDorman

**Een modelbouwsoldaat op een sokkel...** Misschien was het dat wel dat mij er toe aanzette om de auto onhandig te parkeren voor de oprit van een woning in Great Village, Nova Scotia, Canada. Ik haastte mij samen met Viktor naar een grasperkje aan de overkant van de straat, elk gewapend met een fototoestel.

We staan voor het plaatselijke oorlogsmonument dat de gesneuvelden herdenkt van 2 oorlogen in de vorige eeuw, jongens en mannen die opgegroeid zijn in dit typische Canadese dorp met houten huizen omgeven van veel groen onder een bewolkte hemel. De soldaat tuurt naar de horizon met een herdenkingskrans in de hand, symbool van de oneindige cyclus van het leven, en naast hem een grafkruis voor een gevallen. Geen verheerlijkende afbeelding in het heetst van de strijd, zeker geen symbolen van heldendom, integendeel... het lijkt wel of hij net terug thuiskomt, in zijn Great Village, ongewapend, eenzaam en beladen met een onuitspreekbare ervaring. Voelt hij zich schuldig omdat hij de oorlog heeft overleefd? Wie kan hem begrijpen...?

Hier begin ik met het realiseren van een simpel plan, gegroeid tijdens de vele uren achter het stuur: het spoor volgen van een gesneuvelde Canadese soldaat uit Wereldoorlog I vanaf het vertrek uit zijn "thuisfront" (sorry voor de woordspeling) tot de fatale dag aan het front in Flanders' Fields.



We schrijven juli 2019. We maken een roadtrip door Oost-Canada met het gezin. Terwijl ik de namen lees op het monument, overpeins ik de drijfveren van deze mannen om zover van huis een oorlog te gaan uitvechten die uiteindelijk hun familie, vrienden, dorpsgenoten... geen enkel voordeel oplevert. Geen eigen vrijheidsstrijd, geen strijd voor meer rechten... Veel tijd om na te denken krijg ik niet want mijn gezinsleden maken er mij met drang op attent dat onze auto een vriendelijke vrouw belet om haar oprit af te rijden. Met veel voldoening zet ik de weg verder en merk ik in de achteruitkijkspiegel dat er met de ogen wordt gerold.

**18 namen...** Great Village is een klein onooglijk dorp dat deel uitmaakt van county Colchester. Het telt nu ongeveer 500 inwoners. Wellicht waren het er meer op het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw net voor de grote oorlog, omdat het dorp, dat ooit de naam "The Port of Londonderry" droeg, een aantal scheepswerven telde waar onder andere grote zeilschepen (3 – 4 zeilmasten) werden gebouwd. Het verklaart eveneens de aanwezigheid van verschillende huizen in Victoriaanse stijl die het dorp een aantrekkelijke aanblik gaven bij het binnenrijden die dag. Maar stel nog dat het dorp bij aanvang van Wereldoorlog 1 een bewonersaantal had vergelijkbaar met bijvoorbeeld Dikkebus (1,400), dan moet het verdwijnen van 18 jongens en mannen in nauwelijks 4 jaar voor de "goede zaak" een enorme impact hebben gehad op de families in Great Village. Het is niet te vatten...

**Eén naam...** bij één van de bijna 12,000 graven van Tyne Cot Cemetery bij Passendale kunnen we ons nu voorstellen hoe de geboortestreek eruit zag van de onfortuinlijke soldaat wiens naam bijna 100 jaar gebeiteld staat in Portlandsteen: een streek eigenlijk even aantrekkelijk als de Westhoek nu. Eén van deze 18 soldaten heeft een gekende laatste rustplaats in de Westhoek: **Private Edward Allison MacDorman**.

De volgende dag reizen we door naar Advocate Bay in de baai van Fundy voor een tocht met zeekayaks. Ik verzamel enkele mooi gekleurde, geaderde keien op een verlaten strand waar we aanleggen, om ze hier in de Westhoek, geïnspireerd door Joods gebruik, bij enkele graven neer te leggen.

De zoektocht om meer te weten over Edward Allison MacDorman kan beginnen.



De website van “**The Commonwealth War Graves Commission (CWGC)**” is de eerste voor de hand liggende bron die ik raadpleeg. Het telt de namen van 1.7 miljoen mannen en vrouwen uit de Commonwealth gesneuveld tijdens de twee wereldoorlogen, met inbegrip van informatie waar ze begraven liggen of herinnerd worden in het geval er – helaas - geen graf is. Het is aan de hand van deze website dat ik Edward Allison MacDorman kon linken met de Westhoek. We komen ook het volgende over hem te weten:

Service nummer: 911498

Eenheid: Canadian Infantry 46th Bn. (Saskatchewan Regiment)

Datum overlijden: “Killed in Action” 26 oktober 1917

Leeftijd: 22 jaar

Begraafplaats: Tyne Cot Cemetery, XXXVII. A. 20.

Nationaliteit: Canadees

Persoonlijke inscriptie: WE LOVED HIM GOD LOVED HIM MORE

Zoon van Jennie Hall (formerly MacDorman), uit Onslow, Nova Scotia, en Isaac F. MacDorman. Geboren te Great Village, Nova Scotia.



Great Village maakt deel uit van County Colchester. County Colchester heeft een eigen museum met historisch archief: het **Colchester Historeum**. Achteraf gezien was het niet evident om zo dichtbij een historisch onderzoekscentrum en museum aan te treffen. Eén van de vele gelukstreffers tijdens de zoektocht. In een E-mail uitwisseling in het najaar met één van de medewerkers deel ik informatie over mijn “project”. Ik kom al snel te weten dat Edward een dagboek bijhield tussen 1 januari 1917 en 21 oktober 1917, enkele dagen voor zijn dood, en dat het dagboek zich in de Citadel van Halifax bevindt, meer bepaald in het Halifax Army Museum. Wat een toeval... Het enthousiasme om het individuele verhaal van deze soldaat te reconstrueren groeit exponentieel... Hieronder de veelbelovende E-mail...

Cher Stefan / Dear Stefan,

Forgive the delay in reply to your intriguing email of October 1st. It has even more relevance as we approach November 11th, Canada's day of national remembrance of those who served and died in both World Wars and other conflicts. Ypres and Passchendaele are names that are well-known in this part of Canada. This project that you are undertaking is an admirable one and we would appreciate hearing about your progress.

The community of Great Village which you visited with your family is a mere shadow of its past. It was once a shipbuilding centre (in the days of wooden ships) and an iron ore mining and steelmaking showplace. How time changes things!

I presume the soldier from Great Village whom you referenced as buried in Tynecot Cemetery was Private Edward Allison MacDorman (1895-1917) who had enlisted in a Saskatchewan regiment little more than a year before he perished. His diary, begun on New Year's Day, 1917, concludes just five days before his death, 26 October 1917. The diary is preserved in the Army Museum, Halifax Citadel, Nova Scotia. The Colchester Historeum can provide you with family data for Pte. MacDorman and many of those who served at Ypres, etc. It would help if you could provide the names of those whom you are interested; if any geographical details are known, that would help as well.

Thank you for contacting us and we look forward to hearing further from you.

Kind regards,

Jim

Research Assistant, Colchester Historeum

Mijn enthousiasme wordt echter snel weer getemperd: de contacten met het Halifax Army Museum verlopen heel onregelmatig en leveren niets op, en mijn al even enthousiaste correspondent van het Colchester Historeum wordt plots ziek. Ik heb niets meer over hem vernomen, en zijn collega is zwijgzaam over zijn toestand in latere E-mail uitwisseling. Iets doet me vermoeden dat het niet goed met hem gaat... Gedurende meer dan een half jaar zijn er geen contacten meer met Canada, voor een groot deel te wijten aan de ingrijpende Covid-19 maatregelen zo zal achteraf blijken.

Inmiddels steek ik ook mijn licht op bij het **Kenniscentrum van het Memorial Museum Passchendaele 1917**. Edward is immers gesneuveld bij een aanval op 26 oktober 1917 in de buurt van Passendale, tijdens die vreselijke Derde Slag bij Ieper. Eén van de Researchers stelt me heel waardevolle informatie ter beschikking waaronder een War Diary van Edward's bataljon. Daarin staat uitgebreid te lezen hoe de aanval van zijn eenheid op 26/10/1917 is verlopen. Een ander bijzonder document is een Burial Return Sheet welke de coördinaat bevat die correspondeert met de plaats waar Edward na de oorlog werd opgegraven, een plek langs de Passendale-Broodseinde weg. De documenten brengen de laatste uren van Edward akelig dichtbij; alsof ik er zelf bij was lees ik hoe de aanval uitmondt in een tragische mislukking...

De Researchers van het Kenniscentrum zijn zelf ook sterk geïnteresseerd in het verzamelen van persoonlijke verhalen van militairen die zijn gevallen in de slag bij Passendale. Wellicht kan ik binnenkort een wederdienst leveren voor de waardevolle input die zij hebben gedeeld.

Vanaf maart valt de uitwisseling van informatie stil. Het project raakt op de achtergrond, maar het idee dat er een dagboek over de Atlantische oceaan in de archieven opgeborgen ligt, laat me niet los. Intussen start ik een vergelijkbaar project, deze keer vertrekkend van de familiegeschiedenis van Britse vrienden. Ook hier komt de Covid-19 crisis ongelegen, maar het is een kwestie van tijd voor we de draad opnieuw zullen

opnemen. Covid-19, Spaanse Griep aan het einde van Wereldoorlog 1... Wie had kunnen denken dat de Spaanse Griep terug een item zou worden als gevolg van wat we momenteel allemaal ervaren.

In augustus volgt een onverwachte stroomversnelling. Ashley van het Colchester Historeum heeft de opzoekingen de afgelopen maanden verdergezet en deelt alles wat ze kon vinden over Edward (en eveneens over Isaac Reid, een Canadees soldaat uit Colchester begraven in Dikkebus). In haar ogen is het niet veel, omdat de familie MacDorman geen “roots” heeft in Colchester, maar samen met de bijhorende documenten (vanaf indiensttreding) en foto’s kom ik toch heel wat te weten over Edward. Bij het lezen van de E-mail wordt geschiedenis tastbaar en alledaags...

Toegegeven... deze kleine onderzoeksprojecten – als ik deze zo mag benoemen, want wetenschappelijk is het niet – zijn een vorm van voyeurisme.

Good morning Stefan,

Once again, my sincerest apologies for the incredible delay in this research. With the COVID-19 outbreak, we have been shut down and are only slowly starting to re-open now. The following is the information I was able to track down:

Edward Allison MacDorman/McDorman/Mcdormand

We have very little information on the MacDorman family. Only two MacDorman families are listed on the 1901 Colchester County Census. Edward appears in a household with his parents, Isaac and Hannah MacDorman. In addition, it appears he had a sister, Mildred, who was five years older than him. I cannot find any vital statistics on Edward or his sister. Judging by my search, it appears that there were very few Mcdorman/Mcdormands in Nova Scotia during the turn of the century. Nearly all of them are located in Digby County. This makes me wonder if it might be worth contacting an archives in that region to see if they have genealogical information on the family. Since the family does not appear to have roots here in Colchester, I have very little to work with. I was able to locate a photograph ca. 1915 from the Colchester Academy. McDorman appears in the photograph (He is the third person in on the bottom right hand side). I have attached it above. It appears his family may have owned a feed store called “Layton and McDorman Feed Store” in Great Village—I have also attached a photo. MacDorman does not appear to have married or had any children.

MacDorman enlisted in Alberta where it appears he had been teaching—I am not sure if you have already stumbled upon them but I have attached his enlistment papers.

As Jim previously mentioned, McDorman’s diary is preserved at the Army Museum in the Citadel Hill in Halifax, Nova Scotia. It may be worth seeing if the Army museum has any additional information available.

Unfortunately, this is all of the information I could glean from the resources here at the Historeum. Since it does not appear that either married or had children, there are no direct descendants of Reid and MacDorman. It is saddening to think that these two men never had the chance to return home and start families. While they likely have distant relatives, I do not have enough current genealogical information to follow those leads and Nova Scotia restricts access to vital statistics for the past 100 years making research on more recent descendants difficult.

Hopefully this will give you a couple tidbits of information at the very least. Don’t worry about charges for research—it’s taken me far too long to get back to you so it is a token of my appreciation for your patience.

Hope you are holding up well amidst this pandemic.

All the best,

Ashley

Vooraf Ashley's opmerking *"It is saddening to think that these two men never had the chance to return home and start families"* is treffend maar ook mooi om te lezen, en wat misschien nog het beste samen waarom de meer dan 100 jaar oude verhalen van getuigen van Wereldoorlog I ons nog steeds raken: zo veel weggegooid toekomstverwachtingen en dromen, zoveel talent dat niet tot bloei kwam... Helaas was dit niet alleen het geval voor zij die het leven lieten, maar voor heel wat jongeren bij aanvang van Wereldoorlog I, wiens leven plots een heel andere wending kreeg. Hiervan getuigt ook Vera Brittain in het boek *Testament of Youth*. Als ik één boek over Wereldoorlog I zou mogen aanbevelen, zou het zeker dit biografisch verhaal zijn, ook omwille van de veerkracht van de schrijfster waarmee ze ondraaglijk veel tegenslag (ze verliest haar beste vrienden, broer en verloofde) wist om te buigen in een inspirerende rol als pacifiste en feministe.

Bij het herbekijken van verkregen informatie ontdekte ik een nieuwe bron die ik eerder over het hoofd zag: **NovaMuse**. Deze organisatie bundelt alle collecties van de musea in Nova Scotia en streeft naar een zo breed mogelijk publiek voor cultureel en historisch erfgoed, met participatie waar mogelijk. Je kan niet alleen de volledige collectie van elk verbonden museum online raadplegen; NovaMuse betreft ook alle online bezoekers bijvoorbeeld door hun hulp te vragen bij de transcriptie van geschreven documenten: postkaarten, brieven, recepten, militaire dagboeken...

Militaire dagboeken... Van 7 dagboeken staan er telkens 2 bladzijden klaar voor online transcriptie. Eén ervan heeft volgende omschrijving:

Diary (2014.23.01)

THE ARMY MUSEUM

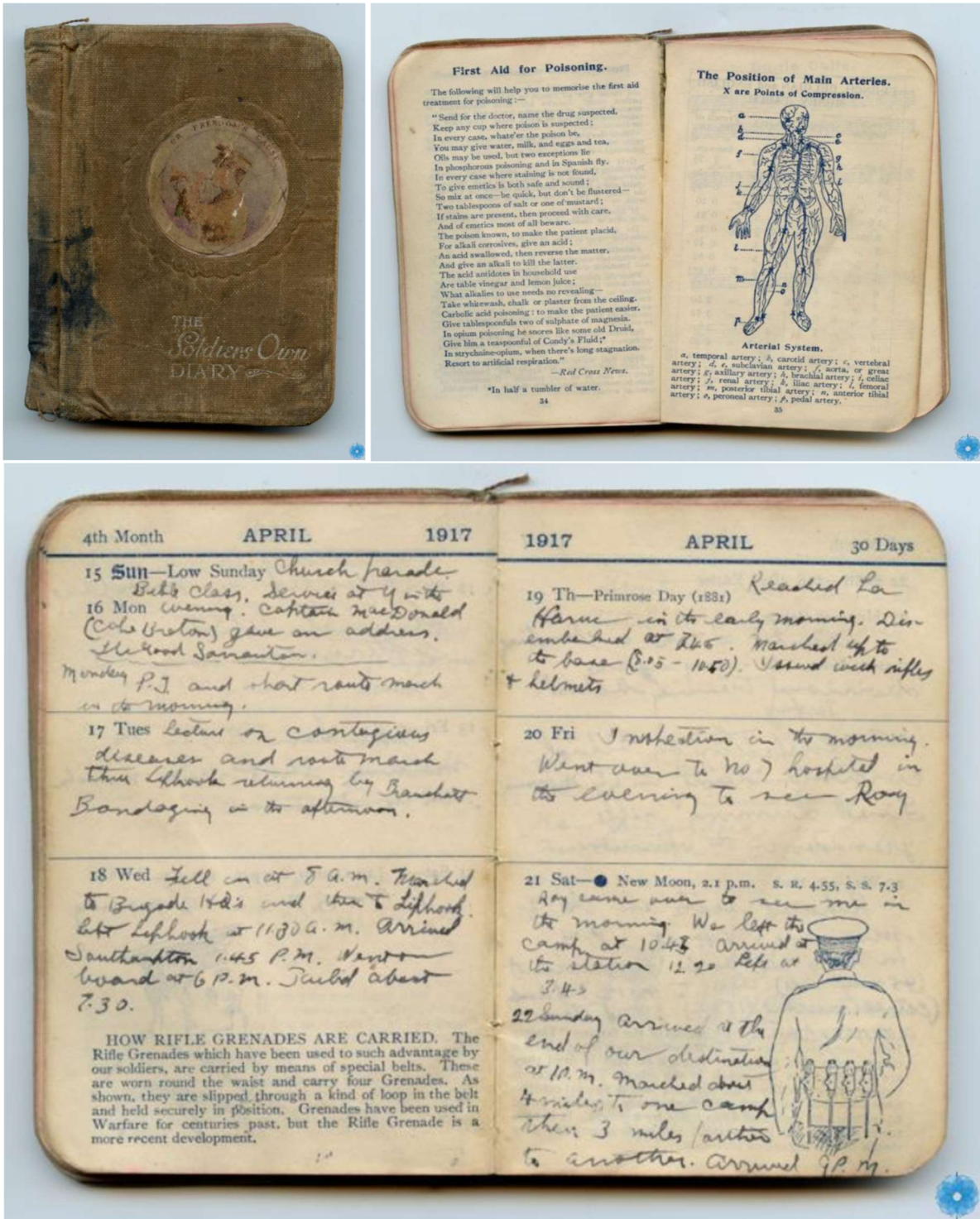
Small brown pocket "The Soldiers Own Diary"; Inside has a number of pages of relevant information and then diary fill-in pages that include blue colour printed illustrations and small bits of information throughout; Filled in beginning January 1, 1917 until October 21, 1917

De periode trekt onmiddellijk mijn aandacht. Wanneer ik meer detail opvraag over het item uit de collectie van het Halifax Army Museum, krijg ik het volgende te lezen:

NARRATIVE: This diary of Private MacDorman was donated by Helen Maughan whose grandfather, Robert Rutter, had in his possession. It is believed that Rutter and MacDorman were close friends. In the second front free end paper is handwritten "Robert Rutter" and his contact information.

Robert Rutter served in the First World War as a clay tunneller, notably at the battle of Ypres and Hill 60 where it is believed MacDorman died.

Na bijna een jaar zoeken vind ik online delen van het dagboek van Edward. Meer zelfs, er worden vrijwilligers gevraagd om de transcriptie te doen van het dagboek. Mits wat opzoekwerk (wat het transcriptie werk pas echt interessant maakt) slaag ik er in de 2 handgeschreven pagina's te ontcijferen. Het echte projectwerk kan nu beginnen: wat als een eigen onderzoekje startte mondt uit in een gedetailleerd verhaal dat bovendien ook een tastbare bijdrage levert aan de werking van NovaMuse en het Colchester Historieum, en ook het Research Center van het Memorial Museum Passchendaele. En dat geeft veel voldoening. Ik kijk er naar uit om me te kunnen verdiepen in de andere bladzijden van het dagboek van Edward...



Het laat nog even op zich wachten vooraleer de volledige inhoud van het dagboek met me wordt gedeeld, maar in augustus 2021 is het zover: dan ontvang ik een volledige transcriptie van het dagboek van Edward, met dank aan een vrijwilliger van het Halifax Army Museum die deze taak op zich heeft genomen. Hier had ik lang naar uitgekeken. Achteraf vernam ik dat het Research Center van het Memorial Museum Passchendaele achter de schermen had gelobbyd bij de directie van het museum om dit voor elkaar te krijgen. Ik ben hen zeer dankbaar en heb het Army Museum prompt een donatie gedaan voor de geleverde inspanningen.

Bij het lezen van de transcriptie van het dagboek voelde ik eerst ontgoocheling, de verwachtingen waren te hoog gespannen: het was kort, amper 15 bladzijden, hooguit 2 regels per dag, en vooral feitelijk geschreven. Maar gaandeweg ging ik dieper graven naar meer achtergrond bij specifieke vermeldingen van personen, plaatsen, gebeurtenissen... Ik vergeleek het dagboek voortdurend met het boek "The suicide battalion". In dat boek brengen James L. McWilliams, en R. James Steel het relaas van het wedervaren van het Canadese 46<sup>e</sup> infanterie bataljon, waarvan Edward deel uitmaakte in Frankrijk en België. Verschillende feiten uit het dagboek staan ook hierin vermeld, hetgeen hun belang onderstreept.

Edward's verhaal in het dagboek, hoe summier ook neergepend, begon te leven en verrassende ontdekkingen en feiten kwamen aan de oppervlakte. Eén ervan betreft "Hugh", Edward's "compagnon de route" van het begin tot het einde van het dagboek.

Edward's verhaal, voor zover nu bekend, gaat als volgt...

## Het gezin MacDorman / Hall

**Edward Alison MacDorman** wordt geboren in Great Village, Colchester County, Nova Scotia (N.S.) op 12 augustus 1895, zo veel is duidelijk. Het feit dat Edward in zijn testament al zijn bezittingen overlaat aan zijn moeder, Mrs. Peter Hall, levert een interessant vraagstuk op over Edward's familiebanden. Mijn schoonvader, die aanzienlijk veel credits heeft opgebouwd op het vlak van genealogie, schiet me hier spontaan en enthousiast te hulp:

Edward's vader heette Isaac F. McDormond (Het is algemeen bekend dat het handschrift van ambtenaren van burgerlijke stand soms te wensen overlaat, met wijzigingen in spelling van namen als gevolg; het blijkt ook universeel te zijn.). Isaac werd geboren op 1 januari 1849 in Debert, Truro County, N.S. en huwde Hannah J. Hill in 1871. Hannah werd geboren in 1850 en is in de archieven ook bekend met de voornamen Jennie, Haneh, Hannah Jane... Ze krijgen samen 2 kinderen: dochter Mildred wordt geboren in 1891, zoon Edward 4 jaar later in 1895. Isaac en Hannah waren toen al prille veertigers en ruim 20 jaar getrouwd. Isaac overlijdt op 30 juni 1903 in Londonderry, Colchester County, N.S.. Edward is dan amper 8 jaar oud.

Hannah hertrouwde in 1907 met Peter Hall, geboren in 1847 en landbouwer van beroep. Ze waren toen al respectievelijk 55 en 60 jaar oud, terwijl zoon Edward nog maar 12 was. Op basis van een volkstelling in 1911 komen we te weten dat dit huwelijk leidde tot een nieuw samengesteld gezin, met inbegrip van Peter's zoon William die 7 jaar ouder was dan Edward. Uit de documenten van de volkstelling maken we op dat ook William landbouwer was.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Nom de famille ou nom d'usage		Nom de chevre premier dans la famille le second ou l'initiale		Lieu de domicile. (Canton ou paroisse, cité, ville ou village. Rang ou corporation et loc. ou No. de cadastre pour le canton ou la paroisse. Titre et No. de la maison pour la cité, la ville ou le village. Ou autres détails)	Sexe	Parenté avec le chef de la famille ou du ménage	Collaborateur ou autre	Mois de naissance	Année de naissance	Age au décès	Pays ou lieu de naissance	Profession au décès	Profession au mariage	Origine selon la race ou la religion	Nationalité	Religion	États civils au décès
1	1	Hall Peter	Brookside	Brookside	M	Head		March	1846		N.S.			Scotels	Canadian	Protestant	Farmer
		" Hannah	"	"	F	wife		March	1857		N.S.			Scots	Catholic	Pres. & Unit	House
		" William	"	"	M	son		April	1893		N.S.			Scotels	Canadian	Protestant	Teacher
		McDormond Mildred	"	"	F	stepdaughter		May	1890		N.S.			Scotels	Canadian	Protestant	House
		" Allison	"	"	M	stepson		August	1896		N.S.			Scotels	Canadian	Protestant	House



Dit verklaart waarom Edward “Mrs Peter Hall” vermeldt in militaire documenten als next-of-kin (meest naaste nabestaande), zijn moeder dus. Hannah overlijdt in 1943 - ze is dan 93 - en ligt begraven op het Mahon Cemetery van Great Village.



We maken meteen een sprong naar het dagboek van Edward, want pas daar kunnen we de draad van het levensverhaal van Edward terug opnemen. Dat dagboek bevat al verwijzingen naar persoonlijke gebeurtenissen vanaf 1 januari 1916 in een soort telegram stijl, maar vaak heel concreet. En dat volstaat om onze nieuwsgierigheid te prikkelen en van antwoorden te voorzien.

## Dagboek – 1 januari 1916 – 21 oktober 1917

Op 1 januari 1916 opent Edward zijn dagboek met de zin: “*Arrived at Camrose*”. Amper drie woorden en weinigzeggend op het eerste zicht, ware het niet dat Google Maps ons leert dat Camrose een gemeente is ten zuidoosten van Edmonton, hoofdstad van de provincie Alberta, en zich op meer dan 4,400 kilometer afstand bevindt van Edward’s geboorteplaats Great Village. Vermoedelijk heeft hij de lange reis vanuit Nova Scotia net afgelegd. Wat hem daarheen bracht lezen we enkele maanden later... Nog even geduld. Voor de feiten van 15 april 1916 volstaan zelfs twee woorden: “Hugh enlisted”. En toch zullen deze twee woorden een opening bieden naar een nieuw verhaal. Maar laten we de chronologie van het verhaal verder respecteren...

1 mei 1916 – “*Started teaching at Sandstorm*”. Edward is leraar (“school teacher”), dat staat ook te lezen in zijn documenten van indiensttreding. Om les te geven verhuist hij naar Daysland, 50 kilometer van Camrose verwijderd. Het plaatsje Camrose houdt dus verband met zijn beroepsactiviteit en wellicht heeft hij er tijdelijk verbleven in afwachting van het lesgeven in Sandstorm school in Daysland. Het is gissen waarom hij voor dit verre avontuur koos, maar wellicht waren de noden voor onderwijs toen groot in de Westelijke provincies van Canada (Alberta is er één van, naast British Columbia, Saskatchewan en Manitoba), en ook in Daysland.

Het stadje **Daysland** dankte zijn naam aan zijn eerste burgemeester en zakenman, Edgerton G. Day, die er een lap land kocht in 1904 met inbegrip van een dorp waaruit de stad (“town”) Daysland is ontstaan. Hij wist rechten te verkrijgen van de Pacific Canadian Railway (PCR), dat de oost -en westkust van Canada met elkaar verbindt, voor het vervoer van mineralen waardoor het aanpalende Daysland een belangrijk onderdeel van het Canadese spoorweg netwerk ging uitmaken. De werkgelegenheid die hier mee gepaard ging, trok heel veel immigranten en landeigenaren (settlers) aan. Foto’s genomen 10 à 15 jaar nadat E.G.Day zijn aankoop deed, tonen aan hoe snel de stad werd opgebouwd, inclusief hotels en een hospitaal. En wellicht was een snel groeiende behoefte aan onderwijs hier een logisch gevolg van...



Edward gaf les in Sandstorm School, dat werd geopend in 1914 en zijn naam te danken had aan de nabijheid van Sandstorm Lake. In een typische bouwstijl was het één van de vele scholen die de deuren openden in Daysland.



Het werd echter een korte onderwijsloopbaan: reeds op 9 juni stond Edward voor de laatste keer voor de klas, en 3 dagen later meldde hij zich vrijwillig voor militaire dienst.

*12 juni 1916 – “Went to Edmonton and enlisted”.* Op dat ogenblik was Canada reeds bijna twee jaar een land in oorlog. Dat gebeurde automatisch door de oorlogsverklaring van Groot Brittannië aan het adres van Duitsland op 4 augustus 1914, nadat de troepen van de keizer de neutraliteit van België hadden geschonden. Canada had de wettelijke status van “dominion” binnen het Britse rijk, wat betekende dat de buitenlandse politieke beslissingen genomen werden in het Britse parlement in Londen. De Canadese regering kon wèl zelfstandig beslissen over haar bijdrage aan de oorlogsinspanningen.

Edward nam dienst bij het **Canadian Overseas Expeditionary Force (C.E.F.)** in Edmonton. Hij tekent voor een diensttijd voor de duur van de oorlog, “Duration of war”. Net als Edward gaven veel landgenoten met Britse “roots” gehoor aan de oproep om het moederland te steunen als soldaat, verpleegster, kapelaan... Niet verwonderlijk aangezien velen onder hen nog in Groot Brittannië waren geboren. 600,000 Canadese mannen en vrouwen zullen hun lot verbinden met de onzekere uitkomst van de oorlog ver weg van hun thuis. Niet iedereen was welkom om deel uit te maken van deze massale mobilisatie: “de oorlog is een zaak van “blanke mannen”, krijgen “niet-blanken” vaak te horen. Later worden inheemse vrijwilligers ingedeeld bij apart voor hen gecreëerde eenheden; velen van hen onderscheiden zich als trefzekere scherpschutters aan het front. De appetijt van de Franstalige Canadezen om in Europe ten strijde te trekken was dan weer heel laag, mede door toedoen van de regering zelf. Later tijdens de oorlog werpen zij zich op tot de grootste tegenstanders van een algemene dienstplicht.

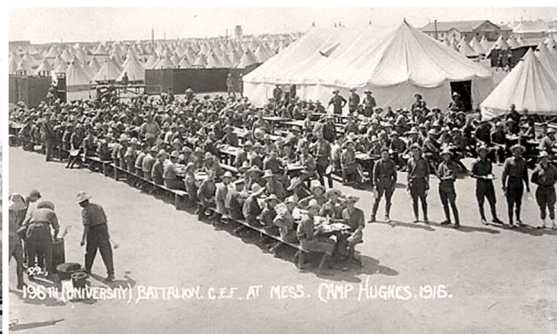
Private Edward Allison MacDorman wordt ingedeeld bij het **196<sup>e</sup> Bataljon C.E.F.**, beter gekend als het **Western Universities Battalion**, ontstaan uit de behoefte bij universiteitsmedewerkers en studenten uit heel West-Canada om in het leger te dienen en terzelfdertijd hun collectieve universitaire identiteit te behouden. Het bataljon werd opgericht in januari 1916 en rekruteerde in de universiteiten van de westelijke provincies Manitoba, British Columbia, Alberta en Saskatchewan; elke universiteit kreeg een compagnie toegewezen binnen het bataljon. Edward maakte deel uit van C Compagnie met rekruten uit Alberta. Omwille van de bescheiden omvang van de universiteit van Alberta wordt er intensief geadverteerd via kranten om kandidaten buiten de universiteit aan te trekken, zoals ingenieurs, bedienden en dus ook leerkrachten. Eenmaal op volle sterkte, vertrok het 196<sup>e</sup> bataljon einde juni 1916 naar Camp Hughes in Manitoba voor een 12 weken durende opleiding. Bij aankomst telde de Alberta C compagnie 237 soldaten en officieren. De rekruten gingen zich meer identificeren met hun eenheid en noemden zich intussen de “Wubians”. Het individu met

al zijn toekomstplannen ruimt plaats voor een niet te stoppen collectieve beweging. Ik vraag me spontaan af hoe dit diep van binnen moet hebben gevoeld...

29 juni 1916 – “Arrived at Camp Hughes”. Edward’s militaire dienst gaat nu echt van start.

Het militaire trainingskamp **Camp Hughes** groeide uit tot een begrip in Canada. Meer dan 38,000 vrijwilligers en beroepssoldaten van het C.E.F. werden er opgeleid vooraleer af te reizen naar Europa; er zullen uiteindelijk 18 bataljons per direct vertrekken vanuit het kamp naar Europa.

Op een bepaald ogenblik telde het kamp de tweede grootste bevolking van de provincie Manitoba, na hoofdstad Winnipeg. Camp Hughes oogde als een gigantisch tentenkamp met de nodige faciliteiten voor ontspanning en dagdagelijkse beslommingen: 6 cinema zalen, een openlucht zwembad, een bank, een kleermaker, een foto studio, en nog veel meer...



12 Augustus 1916 – “Inspection of all troops in camp”. Een opmerkelijk passage in het dagboek van Edward want de vermelde inspectie van het 196<sup>e</sup> bataljon door Generaal-Majoor John Hughes werd op foto vastgelegd. “Eyes right!” moet het toen geklonken hebben toen het bataljon de saluerende generaal van dienst en toenmalige bevelhebber over de operaties binnen Camp Hughes voorbij marcheerde. We mogen deze bevelhebber echter niet verwarren met zijn naamgenoot, de niet onbesproken Sir Samuel Hughes naar wie het kamp werd genoemd. Zijn passage op het Canadese politieke toneel en de stempel die hij heeft gedrukt op de oorlogsinspanningen verdienen wat meer duiding.



**Sir Samuel Hughes** was Canadees minister van defensie en Militia van 1911 tot 1916. Zijn handelingen bij het uitoefenen van zijn functie waren op zijn zachtst gezegd zeer controversieel. Zo richtte hij bij het uitbreken van de oorlog het Canadian Expeditionary Force (C.E.F.), op bestaande uit nieuwe genummerde bataljons (bijvoorbeeld het 196<sup>e</sup> en het 46<sup>e</sup> bataljon waartoe Edward behoorde). Hij negeerde hierbij echter het bestaande plan van de Generale staf om de militia, bemand door beroepsmilitairen en reservisten, te mobiliseren in geval van oorlog in Europa. De mobilisatie en rekrutering verliep dan ook erg chaotisch en veel kostbare tijd ging verloren om Canadese eenheden bij de oorlogsvoering te betrekken. Hughes weigerde ook om Franstalige Canadezen te benoemen als officieren ondanks hun staat van verdienste; het verklaart waarom het aandeel van Franstalige Canadezen in de getalsterkte van het C.E.F. tijdens de duur van de oorlog laag uitviel.

Hughes' grootste verdienste was dat het C.E.F. bij aankomst in Groot-Brittannië niet werd ontbonden om bij Britse bataljons ondergebracht te worden, zoals Lord Kitchener het wou. Het ging de strijd aan met het Duitse leger als het Canadian Corps met 4 divisies, na verloop van tijd onder Canadese leiding. Dit kon echter niet beletten dat voortdurend wanbeleid en corruptie uiteindelijk tot Hughes' ontslag leidden in 1916, tot grote opluchting van veel Canadezen, niet in het minst de soldaten van het C.E.F. zelf, over alle rangen heen...

*27-28 September 1916 – “In the trenches”.* Het kampterrein van Camp Hughes was grotendeels ingericht als slagveld met loopgravenstelsels, dugouts en alles wat erbij hoort. Bezet door bataljons van 1,000 soldaten gedurende minstens 24 uur had het als doel de nieuwe lichteningen vertrouwd te maken met wat hen in West-Europa te wachten stond; “vijandelijke loopgraven van Duitse legers” werden op hoger gelegen plaatsen gesimuleerd, want zo was ook de realiteit aan het westelijke front. Veteranen met actieve dienst in Vlaanderen en Noord-Frankrijk brachten de rekruten de modernste aanvalstechnieken bij. Ook Edward maakte voor het eerst kennis met de dagelijkse “routines” in de loopgraven: wacht lopen, luisterposten bemannen, een frontale aanval op de “vijand” inzetten door “over the top” te gaan en niemandsland in te trekken...



*22 Oktober 1916 – “Left Camp Hughes”.* Het volledige 196<sup>e</sup> bataljon, ongeveer 1,000 man sterk, verlaat Camp Hughes met bestemming Halifax, Nova Scotia, voor inscheeping naar Engeland. Op 25 oktober vermeldt Edward zijn aankomst in Truro, zijn geboortestreek; wellicht heeft hij dan ook afscheid genomen van zijn familie.

*1 November 1916 – “Sailed from Halifax on the “Southland””.* Edward vertrekt op 1 november 1916 naar Engeland vanuit Halifax.

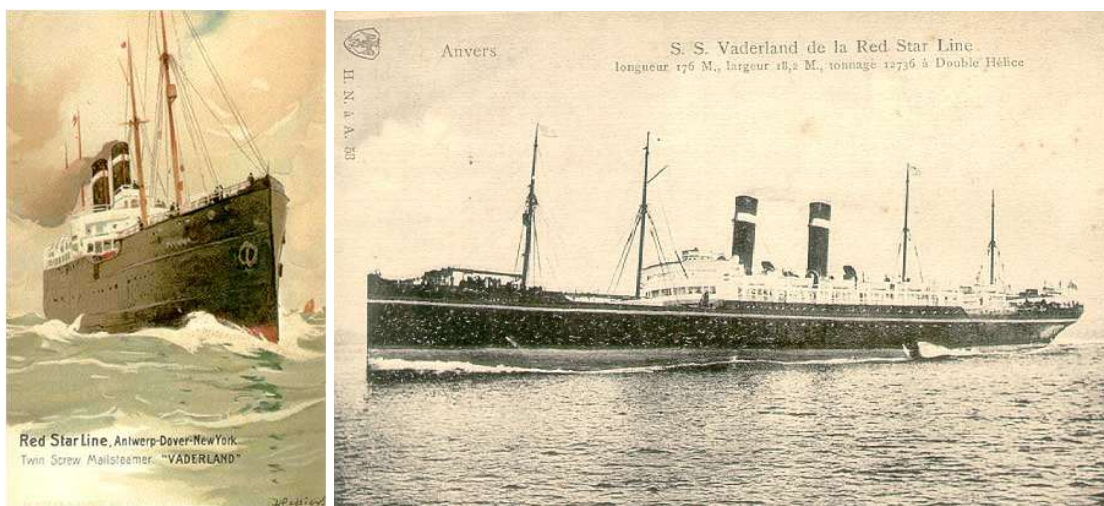
**Halifax** is de hoofdstad van de provincie Nova Scotia en belangrijkste Canadese havenstad aan de Atlantische kust. Het heeft bovendien de dichtstbijzijnde haven van heel Noord-Amerika met Europa, niet verwonderlijk dus dat heel wat troepen hier zijn ingescheept op hun overzeese reis naar Europa. Bijzonder is dat Halifax en Passendale verbonden zijn met elkaar door twee monumentale “poorten”: ze symboliseren de laatste stappen op Canadese bodem bij inscheeping, en de laatste stappen bij het veroveren van Passendale op de Duitsers.



Halifax ademt geschiedenis: het was ook hier dat schepen aanlegden met overlevenden en doden van de scheepsramp met de Titanic in 1912; daarvan getuigen vandaag nog enkele tientallen grafstenen op één van de stedelijke begraafplaatsen. In 1917 zou de stad zelf getroffen worden door rampspoed, een gevolg van Wereldoorlog I: een Frans munitie transportschip kwam in de haven in aanvaring met een Noors vrachtschip, en ontplofte nadat er brand was uitgebroken en de bemanning het schip stuurloos had achtergelaten. De stad werd van de kaart geveegd: alles werd in een straal van 1,600 meter verwoest, 1,900 mensen lieten het leven. Deze ramp staat in geschiedenisboeken geboekstaafd als de grootste als gevolg van een niet-nucleaire ontploffing.

Edward ging met het volledige 196<sup>e</sup> bataljon (32 officieren en 974 “andere rangen”) aan boord van het schip **S.S. Southland**.

De Oceanstomer **S.S. Southland** voer tot en met 1915 onder de naam S.S. Vaderland en... onder Belgische vlag; zij verzorgde overvaarten tussen Antwerpen en New York in opdracht van de Red Star Line. Ze was het zusterschip van de S.S. Zeeland. Het passagierschip werd tot een troepentransportschip getransformeerd in het begin van de oorlog, en zette Canadese troepen over van Halifax naar Liverpool. Omdat “Vaderland” te Duits klonk besliste de White Star line Rederij, die de operaties intussen had overgenomen, de naam te veranderen in “Southland”.



Troepentransportschepen waren een gedroomd doelwit voor Duitse U-boten. Ook de S.S. Southland werd niet gespaard, zij het dat ze vele levens had... Eenmaal werd ze aangevallen in de Egeïsche zee in september 1915, met 40 doden als gevolg. Ze werd daarna weer opgelapt en terug in de vaart gebracht. Het schip waarmee Edward de Atlantische Oceaan overstak had dus al wat averij opgelopen. In juni 1917 werd ze tot zinken gebracht door de U-70 voor de kust van Ierland; de tol aan levens bleef deze keer gelukkig beperkt tot 4. De U-70 bracht 54 schepen tot zinken tijdens de oorlog (de Southland was de grootste op basis van tonnage), en werd aan de Britten overgedragen op 20 november 1918, 9 dagen na de wapenstilstand...

11 November, 1916 - "Arrived at Liverpool". Edward komt behouden aan in Liverpool; niemand die toen kon vermoeden hoe symbolisch deze datum twee jaar later zou worden... Hij vat nu een verdere opleiding aan tot midden april in de Zuid Engelse steden Seaford, waar hij een dag later aankomt, en Bramshott.

**Seaford Camp** grensde aan de kust tussen Brighton en Eastbourne, gelegen nabij de aanvoerhaven van Newhaven. Het was initieel opgericht in 1914 als opleidingskamp voor Lord Kitchener's derde nieuwe leger van vrijwilligers; vanaf 1916 werd het vooral bevolkt door Canadese soldaten in opleiding voor de strijd in Frankrijk en België. Seaford Camp telde enkele "gaskamers" om soldaten voor te bereiden op een gasaanval. Fred Varley, Canadees soldaat en begenadigd schilder legde een trainingsmoment vast op doek. Een vreemd beeld met de herkenbare Zuid Engelse krijtrotsen op de achtergrond...



De eerste maand op Engelse bodem in Seaford verloopt voorspelbaar: inspecties, oefening op het terrein, wacht lopen... Er is ook sprake van een volledig bataljon dat eind november in quarantaine wordt gezet, hetgeen niet verwonderlijk is met de hoge concentratie van manschappen in het kamp.

20 December, 1916 - "Left Seaford on leave at 5:30 p.m.". Wanneer Edward eind december in verlof vertrekt, treedt er een periode van ontspanning in. Hij maakt van zijn verblijf gebruik om Edinburgh en London te bezoeken.

Hoewel geboren in Canada gaan Edward's "roots" terug naar Schotland (dit wordt ook bevestigd in de documenten van de volkstelling van 1911, en intuïtief laat ook zijn achternaam niet de geringste twijfel bestaan over zijn afkomst); een bezoek aan **Edinburgh** is dan ook niet zo verwonderlijk. Cultuurbeleving is heel belangrijk voor Edward: in Edinburgh trekt hij naar de "Art Gallery" (wellicht de huidige Scottish National Gallery, dat kan pronken met werken van onder andere Rubens en Titiaan...), en woont hij voorstellingen bij in het Theatre Royal en het Empire Theatre; beide theaters zijn intussen verdwenen. Tussendoor maakt hij ook een uitstap naar de indrukwekkende Forth Bridge, een 19<sup>e</sup>-eeuwse spoorbrug van staal en sterk staaltje (juist gekozen in deze context) van bouwtechniek die de oevers van de Firth of Forth (het estuarium van de Schotse rivier de Forth) verbindt. 2.5 kilometer lang, meer dan 100 meter hoog, tien maal meer staal dan nodig was voor de bouw van de Eiffeltoren... De cijfers lezen indrukwekkend, de aanblik moet dit zeker ook geweest zijn.



Na een nachtelijke reis komt Edward aan in **London** op 24 december. Wat een indruk moet de aankomst in deze wereldstad niet hebben nagelaten op hem? Bij het begin van de oorlog telde Londen reeds meer dan 7.25 miljoen inwoners en liet de stad zich enkel in superlatieven meten. Edward en andere verlofgangers vanuit het hele toenmalige Britse Imperium vergaapten zich wellicht aan de bezienswaardigheden en alles wat de stad toen te bieden had.

Edward neemt ontbijt bij het Leger des Heils.

Het **Leger des Heils** (hoewel zij hun geloofsovertuiging beleven door maatschappelijke hulpverlening, hebben ze hun naam deels te danken aan hun organisatiemodel dat aanleunt bij dat van een krijgsmacht) voorzag de Canadese militairen overzee van enige vorm van comfort, zoals warme dranken en degelijke maaltijden, en hielp het moreel op peil te houden door verlofcentra op te richten voor rust en recreatie, en nog veel meer. Het probeerde een thuisgevoel te creëren als tegengewicht voor het onzekere lot waarmee de soldaten voortdurend werden geconfronteerd eenmaal aan het front.

Later op de dag neemt Edward deel aan een religieuze dienst in St. Pauls Cathedral. Hij overnachtte in Peel House, een opleidingscentrum van de Metropolitan Police, dat wellicht werd opengesteld voor militaire verlofgangers als slaapplek; op Kerstdag staat er een kerstdiner gepland en woont hij een concert bij; een dag later sluit hij zijn passage in Londen af met een bezoek aan Westminster Abbey en aan Madame Tussaud's Waxworks, de voorloper van het huidige Madame Tussaud's. Hij keert die avond met de nachttrein terug naar Seaford. Hoe zwaar moet het verlaten van Londen in deze omstandigheden niet hebben gewogen op het gemoed van Edward...?





*1 januari, 1917 – “Went on guard at nine this morning (19th Reserve).”* – 1917, een nieuw jaar vangt aan, met weinig hoop en uitzicht op duurzame vrede. Integendeel, de geallieerde legerleiding werkte naarstig aan grootse plannen voor nieuwe offensieven, terwijl aan Duitse kant de defensieve stellingen verder worden versterkt. Edward’s 196e bataljon wordt per 1 januari ontbonden en samen met het 222e bataljon ondergebracht in het 19e Reserve bataljon. Deze reorganisatie drong zich op omdat de talrijk opgerichte bataljons van het C.E.F. in de praktijk onderbemand bleven.

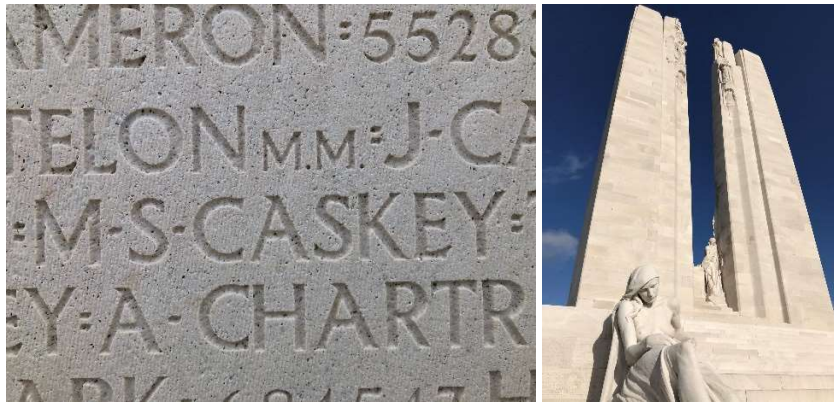
Edward’s opleiding in Seaford loopt verder tijdens de eerste maanden van het jaar. De tijd wordt gevuld met wachtlopen, kennis opdoen over het gebruik van wapens, werken in de mess van onderofficieren, inspecties ondergaan, medische controles, fysieke training, drill, marcheren, paraderen met de eenheid, reageren op een gas aanval, schietoefeningen, afstand inschatten, doelwitten herkennen, thee brengen naar de schietstanden... Zeer herkenbaar. Edward vermeldt in zijn dagboek echter ook dat hij een opleiding in de “Cadet school” aanvangt, wat kan wijzen op een ambitie om officier te worden.

De resterende vrije tijd besteedt Edward aan religieuze beleving en culturele activiteiten, zoals lezingen en concerten bijwonen, georganiseerd door het Leger des Heils en de YMCA (Young Men’s Christian Association). Met Hugh, Lyle en anderen zakt hij regelmatig af naar Seaford; de nabijheid van de omvangrijke militaire opleidingskampen moet een enorme impact hebben gehad op de inwoners van het Zuid Engelse stadje.

*1 februari, 1917 – “The draft left early this morning”. Lyle Wannamaker, Caskey and H. Evans from our hut.*” De oorlog laat zich meer en meer voelen. Soldaten van het voormalige 196e bataljon worden “in drafts” toegewezen aan gevechtsbataljons in Frankrijk en België, en verlaten het opleidingskamp in Seaford onmiddellijk na selectie. Ook enkele “hutgenoten” van Edward kwamen dus snel aan de beurt. Over hen komen we het volgende te weten:

Lyle Wannamaker’s officiële naam luidt **John Allan Wannamaker**. Zijn persoonlijke documenten bij het nationale Canadese archief (Library and Archives Canada) bevestigen dat hij van het 19e Reserve bataljon werd overgeplaatst naar het operationele 46e bataljon op 1 februari 1917; één dag later komt hij reeds aan in de haven van Le Havre. Lyle raakt begin april gewond bij de aanval op de Vimy heuvelrug door shrapnel in de onderarm; hij herstelt, gaat opnieuw in actieve dienst, maar wordt daarna in augustus bij een nieuw offensief door kogels geraakt in het onderbeen. Lyle zal uiteindelijk herstellen van de opgelopen verwondingen, maar wordt toch om gezondheidsredenen uit militaire dienst ontslagen in 1918 wegens aanleg voor TBC; zijn moeder en broer waren in 1911 aan de ziekte overleden, en symptomen waargenomen tijdens actieve dienst wijzen op een hoog risico. Lyle overlijdt in 1980.

Caskey’s volledige naam luidt **Maryon Seldon Caskey**. Hij wordt eveneens toegewezen aan het 46e bataljon en sneuvelt op 9 april 1917 bij de Vimy heuvelrug tijdens de eerste dag van de aanval. Maryon wordt niet meer teruggevonden, en wordt herdacht op het Vimy Memorial. Hij was nog maar 19.

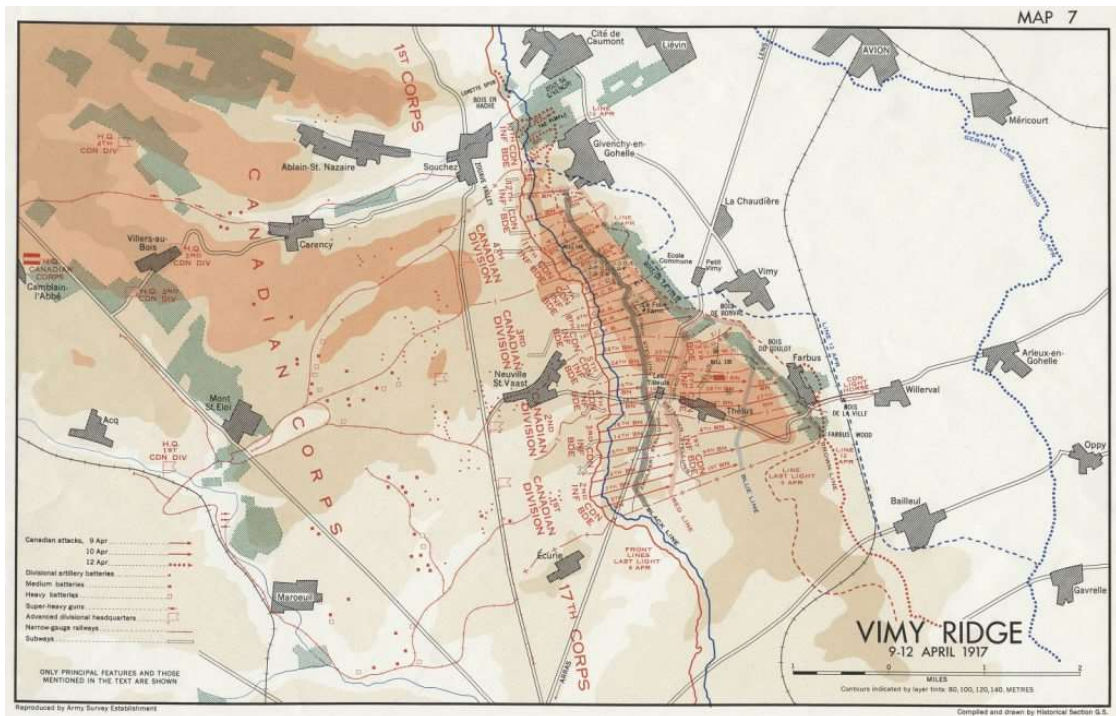


Ook **Harry Evans** zou deel uitmaken van het 46<sup>e</sup> bataljon. Hij werd eerst als vermist opgegeven op 13 April 1917, na de strijd om de Vimy heuvelrug, maar wordt later gewond terug gevonden in het No 2 Canadian Hospital in Boulogne. Zijn schouder was geraakt door een shrapnel. Na repatriëring naar een hospitaal in Engeland, was het lang niet duidelijk of hij fit genoeg was voor verdere militaire dienst. Uiteindelijk werd hij in 1919 naar Canada teruggestuurd na verschillende tussentijdse onderzoeken. Een interessant feit: Harry werd uit Frankrijk geëvacueerd met het Belgische hospitaalschip HMHS Jan Breydel. Het zelfde schip wist in 1914 de Belgische regering en leden van de koninklijke familie te ontzetten naar Engeland. Het deed dienst als hospitaalschip tot 1 augustus 1919.

We kunnen er niet langer om heen draaien: de overwinning bij Vimy verdient wat meer duiding, ze maakt immers deel uit van het collectieve geheugen van de Canadezen. Edward nam niet deel aan de verovering van de heuvelrug, maar de gebeurtenissen zijn alom tegenwoordig in de achtergrond van het dagboek.

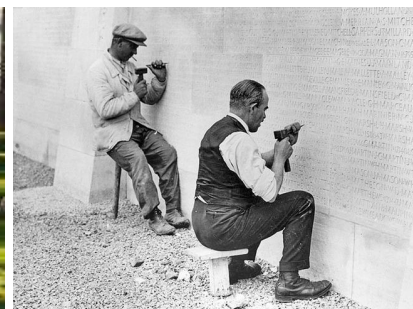
**De slag om de verovering van de heuvelrug van Vimy** van 9 tot 12 april is van grote betekenis voor de Canadese natie: ze staat symbool voor de nationale eenheid. Vimy is voor de Canadezen wat Gallipoli is voor de Australiërs. Eenheden van alle 4 divisies van het Canadian Corpse vielen samen één van de sterkst verdedigde stellingen van het Duitse leger aan: de heuvelrug van Vimy, 7 kilometer lang en 60 m verheven boven het omringende landschap, met daarachter de vlakte van Douai en de mijnstad Lens. Wie deze heuvelrug bezat controleerde de wijde omgeving. Succes was lang niet verzekerd, want het Franse leger verloor in 1915 meer dan 150,000 manschappen (doden en gewonden) bij een eerdere poging om de heuvelrug in te nemen. Daarna namen de Britten de sector over, maar zij werden zelf 2 kilometer teruggedreven door de Duitse infanterie. In oktober 1916 loste het Canadese korps de Britten af in deze frontsector.

De Canadese aanval op de Vimy heuvelrug werd ingezet op paasmaandag, samen met geplande aanvallen vanuit het naburige Arras en in de omgeving van Bullecourt. Het moest de aandacht afleiden voor een grootscheeps offensief van de Fransen bij Reims, bij de Chemins des Dames. De aanval van de Canadese divisies, ondersteund door Britse divisies omwille van de omvang van de operatie, was een succes. In nauwelijks 4 dagen tijd werd de heuvelrug veroverd, en werden alle vooropgestelde doelen gehaald, dit alles tegen een "relatief lage" menselijke kost: 10,600 Canadese doden en gewonden, de verliezen aan Duitse zijde waren een veelvoud hiervan. Het Duitse leger trok zich terug achter een nieuwe verdedigingsgordel. Ze hebben nadien geen poging meer ondernomen om de heuvelrug te heroveren, maar wel de gemaakte fouten bij de verdediging van de heuvelrug, grondig geanalyseerd.



Dit resultaat werd gerealiseerd onder een voornamelijk Canadese legerleiding waarvan velen enkele jaren daarvoor enkel burgerlijke activiteiten verrichtten. Hun kijk op militaire operaties was vernieuwend en stond veraf van het oude versterkte denken van een maarschalk Haig of generaal Nivelle. Het moet gezegd dat de overwinning bij Vimy de loop van de oorlog niet heeft beïnvloed, maar de rol van Canada aan geallieerde zijde kon niet langer genegeerd worden. Zo wordt in juli generaal Arthur Currie benoemd tot eerste Canadese commandant van het volledige Canadese korps.

De heuvelrug van Vimy wordt nu gedomineerd door een immens herdenkingsmonument opgetrokken in kalksteen uit Kroatië. De bouw ervan duurde 11 jaar en kosten noch moeite werden gespaard om het nationaliteitsgevoel in steen uit te drukken. De witte kolos is reeds van ver waarneembaar wanneer je vanuit Lens komt aangereden. Op de buitenmuur van het monument zijn 11.285 namen ingeschreven van Canadezen die sneuvelden in Frankrijk, maar wiens graf onbekend is. In de onmiddellijke omgeving van het monument zijn de sporen van bomkraters en loopgraven nog heel goed zichtbaar in het landschap. Een groot deel van het gebied is nog steeds niet toegankelijk omwille van het ontploffingsgevaar; "lichtvoetige" schapen zorgen voor het onderhoud tussen de aangeplante naaldbomen. Gedurende het ganse jaar geven Canadese studenten rondleidingen aan bezoekers en houden ze de herinnering aan de gebeurtenissen van 1917 levendig. Een zeer gewaardeerd initiatief, vaak met een frisse en persoonlijke kijk op het verleden...



Terug naar de “achterblijvers” in Camp Seaford...

9 februari 1917 – *“Headquarters orderly to-day. Hugh and I went to the Empire in the evening.”* – Edward heeft het over de bioscoop “The Empire Cinema” in Seaford, geopend in 1913 en toen wellicht modern entertainment. De bioscoop werd in 1939 volledig in de as gelegd door een hevige brand en nooit meer wederopgebouwd. Later dat weekend woont Edward een concert bij en een religieuze dienst. Steeds dezelfde belevingen van vrije tijd als tegengewicht voor de militaire opleiding...



16 februari, 1917 – *“Draft left this morning. Hugh and the Gillmans etc. I as entrenching to-day. Down town in the evening.”* – Hugh vertrekt in actieve dienst naar Frankrijk, wellicht vanuit het naburige Newhaven, en wordt eveneens ingedeeld bij het 46<sup>e</sup> Bataljon. Uit de archieven is niet duidelijk of Hugh ingezet werd bij de aanval op de Vimy heuvelrug, maar het kan bijna niet anders. Over de “Gillmans” vinden we geen informatie.

4 maart, 1917 – *“Left Seaford at 5:15 p.m. arrived at Liphook station at 10:50. Reached Bramshott camp at 12:15.”* – Edward ruilt Seaford voor het opleidingskamp in Bramshott.

**Camp Bramshott** was een tijdelijk Canadees legerkamp tijdens de eerste en tweede wereldoorlog. Hier werden ook de Canadese troepen voorbereid die deelnamen aan de landing in Normandië tijdens D-Day op 6 juni 1944. Bramshott was strategisch goed gelegen, in het hinterland achter de belangrijke Zuid Engelse aanvoerhavens Portsmouth en Southampton. In de schaduw van St Mary's Church liggen 318 Canadese soldaten begraven, gestorven tijdens hun verblijf in één van de kampen bij Bramshott. Een groot aantal van hen werden slachtoffer van de Spaanse griep...

Het zal nauwelijks verwonderen dat het samenleven met duizenden in deze kampen hard was en vaak voor spanning en incidenten zorgde. Bovendien was de winter van 1916-1917 bijzonder streng; het kan bijna niet anders dat ook Edward deze moeilijke omstandigheden heeft ervaren...

25 maart, 1917 – *“Church parade in the morning. We stood to all day in readiness to pull out.”* – Eind maart/ begin april groeit de spanning over een nakend vertrek naar Frankrijk. Edward heeft het over een zekere opwinding die zich laat voelen. Het vertrek laat op zich wachten en de routine neemt het weer over tijdens de militaire activiteiten en de vrije tijd...

9 april, 1917 – *“Sir R.L. Borden visited the camp to-day. We formed part of the guard of honor.”* – De Canadese soldaten in opleiding krijgen het bezoek van de toenmalige Canadese Eerste Minister Robert Laird Borden. Zijn passage wordt op op foto vastgelegd. Borden kon op zijn conto schrijven dat hij Canada door wereldoorlog 1 leidde tijdens zijn ambtstermijn van 1911 tot 1920, ondanks de moeilijke relatie met de Canadese Franstaligen. Hij nam deel aan de vredesonderhandelingen na de oorlog en zorgde ervoor dat Canada meer aanzien verwierf in de wereld en een meer onafhankelijke koers ging varen, los van Groot-Brittannië.



Op 11 april 1917 schreef Edward laconiek *“Did absolutely nothing to-day.”* Het was duidelijk dat ook hij klaar was met het wachten op de toewijzing aan een gevechtseenheid.

18 april, 1917 – *“Fell in at 8 a.m. Marched to Brigade HQs and then to Liphook. Left Liphook at 11:30 a.m. Arrived Southampton 1:45 p.m. Went on board at 6 p.m. Sailed about 7:30”* – Het is zover: Edward vertrekt vanuit Camp Bramshott naar Southampton voor de oversteek naar Frankrijk, bestemming Le Havre. Hij zal er het – jawel - 46<sup>e</sup> infanterie bataljon (Saskatchewan) vervoegen, dat deel uitmaakt van de 10<sup>e</sup> brigade van de 4<sup>e</sup> divisie van het Canadese korps. Enkele dagen eerder heeft het bataljon een belangrijke bijdrage geleverd aan de overwinning bij de Vimy heuvelrug. Bij aankomst ontvangt Edward een gevechtssuitrusting, bestaande uit onder andere helm en geweer, en wordt de verplaatsing aangevat naar een nieuwe kampplaats. In het kamp (dat niet wordt benoemd) worden de trainingen hervat tot er iets onvoorziens gebeurt...

25 april, 1917 – *“Reported sick in the morning. Left at 5 p.m. for No. 6 Fld. Amb. (Fresn a court) (45 min. ride) then to No. 12 Fld Amb (Estree Couchie) (15 min). Stayed there all night.”* - Een week na zijn aankomst in Frankrijk wordt Edward opgenomen in General Hospital No 7 bij St.-Omer met bof (“mumps”). Hij zal er blijven tot midden mei. Bof of dikoor, dat vooral voorkomt bij kinderen en jong volwassenen, was één van de meest voorkomende ziektes in de rangen van de strijdende legers. Wellicht is Edward's ziekte veroorzaakt door de omstandigheden van zijn verblijf in één van de trainingskampen. Soldaten uit Canada en de VS waren extra gevoelig voor bof omdat ze vaak uit afgelegen gebieden kwamen en hierdoor kwetsbaarder waren voor kinderziekten. Soldaten herstelden bovendien heel traag van bof in vergelijking met andere ziekten. In de ziekenboeg kreeg Edward het gezelschap van Nieuw Zeelanders, Australiërs en andere landgenoten.

Eerst als hoofdkwartier van het Britse Expeditionary Force, daarna als cluster van militaire hospitalen en logistieke centra was het een drukte van jewelste in **St-Omer** tijdens de oorlogsjaren. De hospitalen waren Base Hospitals en maakten deel uit van een systeem om gewonden zo snel mogelijk te evacueren uit oorlogsgebied volgens de ernst van hun verwondingen, indien nodig naar Engeland in geval van langdurige behandeling. 65 kilometer achter het dichtstbijzijnde front, was het er relatief veilig, behalve voor raids die regelmatig werden uitgevoerd door Duitse bommenwerpers op de hospitalen als antwoord op de offensieven rond Ieper, gekend als de Derde slag bij Ieper. De raids maakten veel slachtoffers, ook bij beroepsverpleegsters en vrijwilligsters (de zogenaamde VAD's).

Edward verbleef in General Hospital No 7 dat was ondergebracht in en rond een vroegere school van de broeders van de Christelijke scholen, gekend als la Malassise of Le Pensionnat Saint Joseph; vandaag worden de gebouwen ingenomen door leerlingen van het Collège Lycée La Malassise.



*29 april, 1917 – “1,000th day of the war”.* Edward brengt dagen ziek door in bed en krijgt hierdoor wellicht veel tijd om te reflecteren. Vaak heeft hij ook niets te melden, of beperkt hij zich tot nieuwsfeiten; het bezoek van enkele vriend-soldaten brengt af en toe afleiding en ontspanning, en geleidelijk aan woont hij terug culturele activiteiten bij. Midden mei 1917 kon Edward het hospitaal verlaten om enkele dagen later terug actieve dienst op te nemen binnen het 46<sup>e</sup> bataljon.

*19 mei, 1917 – “Left Bruay at 10:30 a.m. Caught a lorry at Barlin which took us to Chateau de la Haie. Arrived about 1:30 p.m. Sports in the afternoon. Concert in the evening.”* – Edward sluit zich terug aan bij het 46<sup>e</sup> bataljon dat dan gestationeerd is nabij het Chateau de la Haie in Carency, hoofdkwartier van de 4<sup>e</sup> divisie; vandaaruit vertrokken een maand eerder de Canadese eenheden die de verovering van de Vimy Heuvelrug inzetten. We bevinden ons in de sector ten zuiden van de stad Lens, dat nog steeds in Duitse handen is. Edward bericht over Chateau de la Haie als een “safe harbor”, maar niet lang daarvoor was het een hel...

Het dorpje **Carency** raakte zwaar beschadigd door hevige gevechten, geprangd tussen Franse en Duitse eenheden in 1914 en 1915. Op 9 mei van dat laatste jaar sneuvelde hier François Faber, winnaar van de Tour de France in 1909. Faber had feitelijk de Luxemburgse nationaliteit en mede daardoor werd hij de eerste buitenlandse winnaar van de Tour. Hij vestigde eveneens het record van vijf opeenvolgende ritoverwinningen; wie doet het hem na, het houdt nog steeds stand. Zijn specialiteit: lange solo ritten, hij reed meer dan 1,000 kilometer solo bij elkaar! De omstandigheden waarin de Tour werd gereden in die tijd tarten elke verbeelding. Hoe extremer, hoe beter Faber presteerde. Ondanks al deze sportieve verdiensten spaarde de oorlog ook hem niet, net zoals vele ander top sportlui. Hij nam dienst in het Franse vreemdelingenlegioen bij het uitbreken van de oorlog, en werd gedood kort nadat hij een telegram ontving met de melding dat hij vader was geworden van een gezonde dochter. Het lot kan hard uit de hoek komen...



Edward wordt nu echt blootgesteld aan de gevaren aan het front. Hij maakt deel uit van ploegen die nachtelijke - niet gevechts - opdrachten uitvoeren dicht bij de eerste linie; hij herstelt of ontmantelt prikkeldraad versperringen, levert munitie en rantsoenen af in de voorste loopgraven, houdt de wacht in een vooruitgeschoven positie om het bataljon te alarmeren bij een gas aanval... Eind mei schrijft hij: *"Fritz shelled us for a couple of hours in the morning."* Het kon natuurlijk niet uitblijven dat Edward ook in een beschieting zou terechtkomen.

*31 mei, 1917 – "Haworth and I moved into a deeper dugout this morning. Stayed in bed until about 2 a.m. Encountered some gas up the line at night."* Gas projectielen waren afgevuurd op de Duitse linies, maar de wind dreef het gas terug naar de Canadese linies. Dezelfde linies werden daarna getrakteerd op hevig Duits artillerie vuur... Twee dagen later verwijst Edward naar "barrage" vuur, een tactiek gehanteerd door artillerie eenheden om een infanterie aanval te ondersteunen met voorafgaande beschietingen en een "muur van vuur" die opschuift met de oprukkende eenheden; inderdaad, het 44<sup>e</sup> en 50<sup>e</sup> bataljon, ondersteund door een peleton van het 46<sup>e</sup>, voerden een aanval uit op de Duitse linies, maar moesten onder druk van een tegenaanval volledig terugplooiën op hun uitvalspunt. Zo ging het er vaak aan toe...

*4 juni, 1917 – "Came down to Chateau de la Haie at night. We were brought part of the way in wagons."* – Edward verlaat de voorste linies. Tijd om eindelijk een bad te nemen en salaris te innen. Training, loopgraven aanleggen, drill, parades, vechten met bajonet, wacht lopen... het loopt allemaal verder door, maar ook hier kort bij het front is er gelegenheid voor religieuze beleving, concert en sport.

*"8 juni, 1917 - We were reviewed by General Byng in the morning."* – Hoog bezoek: Luitenant Generaal Julian Byng inspecteert het 46<sup>e</sup> Bataljon. Byng was op dat ogenblik bevelhebber van het Canadese Korps en werd op dat ogenblik hoog aangeschreven omwille van de overwinning bij Vimy. Eén dag later meldt Edward terug een activiteit met Hugh; de twee vrienden zijn weer verenigd.

16 juni, 1917 – *“Parade in the morning. In the afternoon we marched up to the Chalk pits. A very hot day.”* Edward trekt terug de voorste linies in. Hij maakt voor het eerst melding over verliezen: *“ We were digging a jumping off trench in No Man’s Land. Eight casualties in our company.”* De leefomstandigheden waren primitief: *“Got back about 4 this morning. Built a funk hole and went to bed.”* De foto vertelt alles.



De soldaten werken voortdurend in levensgevaarlijke omstandigheden: *“Work party at night. We were driven out by shelling.”* Op 25 juni konden ze terugkeren naar een relatief veilige omgeving, Chateau de la Haie: *“Came back to the chateau to-night. Got a ride from Souchez.”*

27 juni, 1917 – *“Parade as usual to-day. In the afternoon I attended Kay’s funeral at Villers cemetery. In the evening I went over to the 25th.”* – De begrafenis betreft **George Robert Kay** uit Saskatchewan, student en net geen 20, overleden als gevolg van verwondingen opgelopen tijdens een actie, mogelijk een beperkte nachtelijke raid op vijandelijke loopgraven. Hij ligt nog steeds begraven op dezelfde plaats als in 1917, namelijk in Villers Station Cemetery in Villers-au-Bois. Hoewel hij deel uitmaakte van een andere compagnie van het 196<sup>e</sup> bataljon, heeft hij een groot deel van de opleiding in Seaford en Bramshott samen met Edward doorgelopen.

July 1917 was een relatief kalme periode voor de volledige 4<sup>e</sup> divisie. Er werd veel tijd besteed aan sport en training. Het is ook in deze periode dat de Britse koning **George V** de 4<sup>e</sup> divisie bezoekt. Edward noteert op 11 juli: *“Marched out past Verdrel and waited by the roadside to see King George pass. Had my picture taken in the evening.”* De koning doet dit naar aanleiding van de promotie van **Arthur Currie** tot nieuwe bevelhebber van het Canadese korps. De vroegere leraar, verkoper van verzekeringen en vastgoed makelaar uit Vancouver schopt het tot de hoogst mogelijke positie binnen het Canadese leger op dat ogenblik. Zijn benoeming leidt tot optimisme binnen het korps.

Maar juli eindigde in een andere sector van het front met het begin van een nieuw offensief, de Derde slag om Ieper, beter bekend als de slag bij Passendale, waar de opmars uiteindelijk in november 1917 zal stranden. Veldmaarschalk Douglas Haig wou noordwaarts de Duitse stellingen doorbreken met massale inzet van wapens (voor het eerst ook tanks in Vlaanderen) en manschappen om de havens van Oostende en Zeebrugge op de Duitsers te heroveren.



*1 augustus, 1917 – “It rained all day and there was no parade except bath and pay parades. 2 augustus, 1917 – “Still raining. No parade to-day. Concert in the evening by 16th Canadian Scottish Bn.”* – Het regende inderdaad bijzonder veel die eerste dagen van augustus, dat weten we ook uit de verslagen over de aanval bij Ieper. Het slechte weer was een doorslaggevende factor voor het falen van het offensief; modder verhinderde elke vooruitgang, ook die van de tanks.

Edward's 46<sup>e</sup> bataljon werd ook betrokken bij het offensief, zij het op een indirecte wijze. Haig vroeg het Canadese korps om de Duitse troepen in de sector van Lens aan zich te binden door het uitvoeren van kleinere aanvallen, zodat ze niet konden worden ingezet bij Ieper. Dit resulteerde in de aanval op **Hill 70** ten noorden van Lens, die werd ingezet op 15 augustus. De meeste objectieven werden snel gehaald, maar de Duitsers zouden maar liefst 25 tegenaanvallen uitvoeren de dagen erna om de strategische hoogte te heroveren. Het 46<sup>e</sup> bataljon loste het 102<sup>e</sup> af op 17 augustus. Edward ondergaat zijn vuurdoop. Hij schrijft op 17 augustus *“Came up to the line at night”*.

De situatie bleef lange tijd levensgevaarlijk en chaotisch, en de gevechten verliepen uitzonderlijk brutaal, vaak man tegen man, op leven en dood. Er werd gas gebruikt en de Duitse artillerie bestookte de veroverde stellingen regelmatig. Het was een kwestie van stand houden voor de Canadezen tot de Duitse aanvallers door hun reserves heen waren. *18 Augustus: “Stayed in the dugout all day. Went out to work at night but came back and stood to. Our section was called out about 1 a.m. to go to an advanced post.” 19 augustus: “Heavy shit fight in the early morning.” 20 augustus: “Driven two or three times from our post by shelling. D.R. Knox killed in action. Got two or three hours out at night in the gun pit.”*

Onder deze moeilijke omstandigheden werd een aanval op Lens georganiseerd, maar nog voor deze werd ingezet doodde en verwondde een “eenzame” obus alle officieren van de B compagnie. Edward schrijft op 21 augustus: *“Advanced on Lens this morning. (4:35 a.m.) Nothing much doing during the day.”* Een dag later sneuvelt zijn compagnie commandant, kapitein James Watt Lowe, houder van een Military Cross voor eerdere verdiensten in 1916. De volgende dagen meldt Edward: *“Some shelling to-day. I was out on one of 14's party at night” (Edward nam deel aan nachtelijke patrouilles) en “Shit fight to-night. Bone Burland, Sherrott and Harvey wounded”*. Uiteindelijk valt het Canadese offensief stil: Hill 70 wordt veroverd maar de terreinwinst in Lens is eerder beperkt. Edward keert op 25 augustus terug naar Chateau de la Haie. Daar wordt de draad weer opgenomen van drill, training en “work parties” (corvee) allerhande.

Tot 27 september blijft het 46<sup>e</sup> bataljon in ondersteuning en neemt het niet deel aan militaire acties. Een periode “in limbo” brak aan. Op 18 september lezen we *“Went to the Dumb Bells concert in the evening.”* **The Dumbbells Concert Party** was een comedy ensemble dat entertainment verzorgde voor het Canadese korps; er waren tijdens de oorlog 40 ensembles actief. Monty Python's Flying Circus vond inspiratie in de zwarte humor van deze ensembles. Generaals probeerden de humoristische spot met officieren en het legerleven te negeren; zij zagen in dat deze avonden hielpen om het moreel van hun troepen op te krikken. Sommige soldaat-performers hadden veel succes, zoals Ross Douglas Hamilton van het No 9 Canadian Field Ambulance, aka Marjorie, die de verpersoonlijking van het soldatenliefje thuis met verve vertolkte.



“Rev. Capt Wallace Williamson of St Giles Cathedral Edinburgh addressed the battalion this afternoon.” Op 21 september spreekt de hoogste vertegenwoordiger van de Schotse kerk het 46<sup>e</sup> bataljon toe. Maar het is niet altijd hoog bezoek dat zorgt voor welkome afleiding; tijdens deze periode van relatieve rust ziet Edward ook veel vrienden terug. Samen met Hugh brengt hij veel tijd door in de YMCA, zoals voorheen met het bijwonen van religieuze diensten en concerten, maar het oorlogsgebeuren blijft om de hoek loeren. Op 27 september is Edward getuige van het neerschieten van een vijandig vliegtuig nadat deze twee observatie ballons had neergehaald. Er waren ook verschillende gas aanvallen te verduren.

De dag nadien trekt Edward terug naar de voorste linies, bij de brouwerij van La Coulotte: “*To-night our platoon moved to the brewery at La Coulotte.*” Hij bemant regelmatig een observatiepost en voert nachtelijk karweien uit. Het bataljon keert uiteindelijk terug naar Chateau de la Haie op 4 oktober. 2 dagen later wordt het bataljon ingekwartierd in Hersin-Coupigny; even lijkt de oorlog veraf. Een nieuwsgierige soldaat van het 46<sup>e</sup> weet de volgende bestemming van het bataljon te ontfutselen van een niets vermoedende boodschapper van het Worcester regiment op weg naar het hoofdkwartier: “**a place called Passchendaele**”.

Voorafgegaan door hun muziekbond trekt het bataljon op 12 oktober door de straten van Hersin-Coupigny om verderop met bussen naar Guarbecques te vertrekken, 25 kilometer verder in Noordwestelijke richting. De volgende drie dagen gaat het te voet verder richting Cassel; de slaappleaatsen onderweg zijn vochtig en oncomfortabel. Er wordt echter ook tijd gemaakt voor wat ontspanning: er wordt gevoetbald en de soldaten kunnen eindelijk nog eens baden. **Luitenant Generaal Arthur Currie**, intussen bevelhebber van het Canadese korps, inspecteert het bataljon op 20 oktober. Het bataljon laat zich van zijn beste kant zien: knopen opgepoetst, wapens schoongemaakt, materiaal in onberispelijke staat... Currie neemt de tijd voor man tot man gesprekken, en dat wordt duidelijk gewaardeerd. Maar wellicht wist Currie ook heel goed welke zware beproeving het Bataljon stond te wachten in de Vlaamse modder.

De muziekband van het 46<sup>e</sup> heette “**The 46th Battalion Pipe Band, CEF**”. In Hersin-Coupigny werd in 1917 onderstaande foto van de band genomen, in het gezelschap van bataljonscommandant Luitenant Kolonel Dawson. Zijn gelaatsuitdrukking op de foto lijkt te bevestigen wat er over de tongen ging bij de manschappen, namelijk dat niemand hem ooit had zien lachen. Het leverde hem de bijnaam “Old Stone Face” op, maar hij werd tevens herinnerd als een natuurlijk en gerespecteerd aanvoerder die zich bekommerde om zijn mensen. We beelden ons graag in dat deze foto op 12 oktober is gemaakt. De band speelde ook voor de koning tijdens zijn bezoek eerder dat jaar in juli. De bandleden droegen de populaire rode Royal Stewart Tartan.



21 oktober, 1917 – “Got lorries at 6 a.m. which brought us to Ypres. Spent the night in funk holes & bivouacs”. – **Dit is de laatste aantekening van Edward in zijn dagboek.** Voor het verdere verloop tot zijn dood op 26 oktober en nadien, baseren we ons vooral op het verslag van bataljonscommandant Luitenant-Kolonel Dawson, en op getuigenissen van medesoldaten van het 46<sup>e</sup> die de oorlog overleefden, opgetekend in het boek “The Suicide battallion van James L. McWilliams, en R. James Steel.

De moed zakte de doorwinterde soldaten van het 46<sup>e</sup> in de schoenen bij het aanzien van het kapot geschoten **Ieper**. Met regelmaat kwamen er granaten neer in de buurt van het bataljon, terwijl het de stad binnen marcheerde. En toch was er een onophoudelijke drukte van jewelste; de troepen hadden er geleerd om te leven onder de constante dreiging van Duitse beschietingen. Het 46<sup>e</sup> werd “ingekwartierd” op de oever van het Ieperlee kanaal, wellicht in de buurt van waar hun landgenoot Luitenant Kolonel John McCrae twee jaar eerder het gedicht ‘In Flanders’ Fields’ schreef. De omstandigheden waren er erbarmelijk om te slapen, zonder beschutting tegen weer en wind, op een grondzeil onder een vochtig deken. Het ongeloof was groot bij de soldaten toen ze hun slaapplek aangewezen kregen; sommigen blikten met heimwee terug naar de dagen nadat ze de sector bij Lens hadden verlaten. “Zullen we ooit nog beschaving te zien krijgen?”, klonk het...

De volgende dag verliet het bataljon de ruïnes van Ieper langs de Menenpoort. De troepen marcheerden verder noordoostwaarts over een weg van planken aangelegd boven de originele weg die onder een laag van modder was verdwenen; rondom hen nog meer modder met daarin half verzonken legermateriaal: artilleriestukken, gaarkeukens, tanks... Toen de duisternis intrad verliet het bataljon de “hoofdweg” om in het donker verder te trekken over smalle “**duckboard**” paden op weg naar de frontlijn. Elke stap deed het pad slingeren. Het was een levensgevaarlijke onderneming; de soldaten beseften heel goed dat ze met hun zware bepakking geen overlevingskansen hadden indien ze van het pad zouden afgeraken om in een modder moeras terecht te komen. Alsof dat nog niet volstond hadden de Duitsers de vizieren van hun kanonnen op deze paden gericht om zoveel mogelijk slachtoffers te maken; de omgeving van de paden lag dan ook bezaaid met onbegraven lichamen van geallieerde soldaten. De lijst van vermiste soldaten groeide met de dag.



Edward en zijn medesoldaten bereikten “heelhuids” de frontlijn bij **Passendale**. Ze losten Australische en Nieuwzeelandse (**ANZAC**) eenheden af die eerder strijd hadden geleverd; met hun lijkbleke gezichten en gedoofde ogen waren ze nauwelijks meer dan levende doden. Zij moesten zich na een aanval op 12 oktober terugtrekken tot hun startposities door de stevige weerstand van Duitse verdedigers vanuit hun stellingen in loopgraven en kazematten (zogenaamde “pill boxes”) rond Passendale, of wat er van het dorp overbleef. Ze verloren hierbij ongeveer 13,000 manschappen.

Het 50e bataljon met daarachter het 46<sup>e</sup>, namen de frontlijn in bij Tyne Cottage, Beecham en Hamburg: geen loopgraven noch defensieve stellingen maar in de plaats daarvan met modder gevulde bomkraters waarin de soldaten met rubberen zeilen hun verblijf probeerden draaglijk te maken. De regen, kou en modder maakten het heel moeilijk om de manschappen goed voor te bereiden op de aanval: voeten werden dagelijks met walvisvet ingewreven, kousen werden dagelijks vervangen, en een keuken werd ingegraven voor warme thee en soep. En intussen vallen er slachtoffers: de C compagnie bij Beecham farm moest zich terugtrekken nadat ze een regen van artilleriebommen te verwerken kregen.



Je leest telkens weer dat het niet voor te stellen is in welke onmenselijke omstandigheden deze soldaten in de voorste linies leefden; in de wijde omgeving was er geen enkel teken van leven te bekennen, geen boom, geen gras, geen vogels, zelfs geen rat. De natuur was zo dood als de gesneuvelde soldaten van de eerdere gevechten wiens lichamen bleven liggen waar ze waren gevallen. Er werd nauwelijks tijd gegund om hen te bergen.

De soldaten raakten de volgende dagen verder gedemoraliseerd door het zware werk dat ze moesten verrichten als voorbereiding op de nakende aanval. Zo werden ze ingezet om artillerie stukken in stelling te brengen in de modderzee. Het kostte de inspanningen van 250 soldaten om één kanon op een min of meer solide ondergrond op te stellen, om dan vast te stellen dat elk afgevuurd schot het kanon dieper in de modderige grond deed zakken, waardoor de volgende granaat niet ver genoeg neerkwam. Dit zou tijdens de eigenlijke aanval noodlottige gevolgen hebben. De soldaten waren volledig uitgeput nog voor de aanval begon.

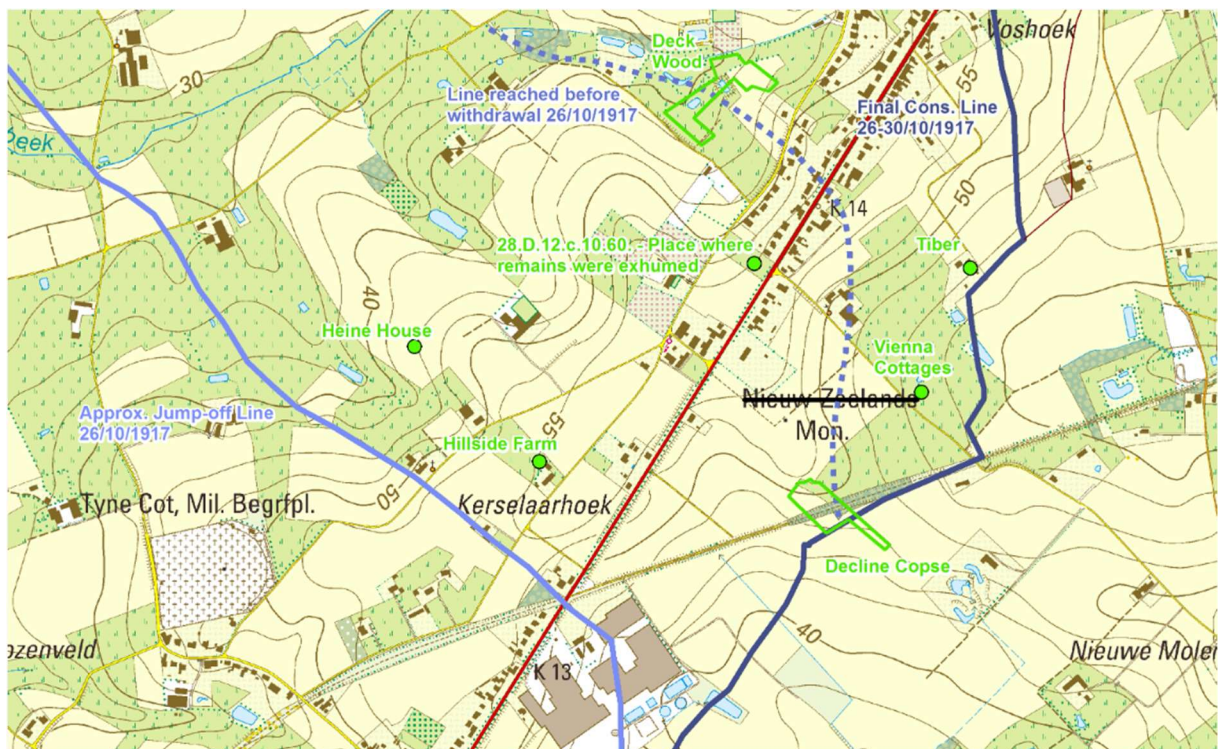
Intussen ontving het bataljonskwartier de orders om een aanval op 26 oktober voor te bereiden. 5 maanden was het offensief nu reeds aan de gang, glorieus afgetrapt met de mijnslag bij Mesen, maar intussen vastgelopen in de modder mede door een uitzonderlijk natte zomer en herfst. Het doel de havensteden Zeebrugge en Oostende te heroveren op de Duitsers, werd intussen afgezwakt tot het innemen van de Passendale heuvelrug “voor het weer te slecht zou worden”. Het Canadese korps zou de klus moeten klaren in wat later de 2<sup>e</sup> slag bij Passendale werd genoemd.

Dat deze onderneming tragisch zou verlopen en veel levens zou kosten, stond in de sterren geschreven. Bij eerdere aanvallen zoals die bij de heuvelrug van Vimy en Hill 70, waren de aanvallers veel beter voorbereid en uitgerust. Maar het plan lag op tafel in het militaire hoofdkwartier, en zou worden uitgevoerd “no matter what”. Een cynisch bordspel dat kilometers verder werd uitgevochten. Bovendien wisten de Duitsers af van de aanvalsplannen; enkele Duitse verdedigers waagden het om zich aan de vooravond van de aanval over te geven aan het 50<sup>e</sup> bataljon in de wetenschap dat ze de inleidende geallieerde artillerie beschietingen misschien niet zouden overleven, ondanks hun diepe, betonnen dugouts.

Diezelfde avond worden de troepen naar de verzamelposities bij Heine House en Hillside Farm geleid van waaruit de aanval zal beginnen. De zenuwen staan op scherp bij de A, B, C en D compagnie van het 46e bataljon. Het is nu gespannen wachten tot “ZERO HOUR”... Vele boeken, films, documentaires hebben reeds geprobeerd om de beleving van dit moment tastbaar te maken, maar het blijft moeilijk voor te stellen wat je dan in de schoenen van deze soldaten zou ervaren...

“The attack was made at 5.40 am and satisfactory progress was made.” Zo luidt de samenvatting in het War Diary opgetekend door **Luitenant-Kolonel Dawson**, aanvoerder van het 46<sup>e</sup> Canadese bataljon (Saskatchewan regiment), die noodlottige dag op 26 oktober 1917.

Edward's 46<sup>e</sup> bataljon, 600 man sterk, vormde het speerpunt van de aanval door 4e Canadese divisie. Ze zou de aanval op Passendale inzetten tussen de Ravebeek en de spoorlijn Ieper-Roeselare, geflankeerd door de 3<sup>e</sup> divisie links en een Australische divisie rechts. De omstandigheden waren niet gunstig: de geallieerde beschietingen de afgelopen 3 jaar hadden het niemandsland quasi ondoordringbaar gemaakt, de verdedigingsposities van de Duitsers waren niet voldoende in kaart gebracht, en het opwaarts glooiende landschap richting Passendale speelde ook niet in het voordeel van de aanvallers. Vienna Cottages, Tiber, Crest Farm... zeer lieflijke namen ware het niet dat ze sterk verdedigde stellingen van de Duitsers voorstelden; ze boezemden zonder twijfel een zekere angst in bij de Canadezen. Bovendien stond er achter Passendale artillerie opgesteld die de opmars wellicht sterk zou hinderen...



**Om 5u40 start een barrage van Brits artillerievuur** de aanval, het sein om de “veilige” posities te verlaten. Al snel blijkt dat de barrage niet ver genoeg reikt bij aanvang en veel slachtoffers maakte bij de eigen troepen nog voor ze ten aanval trokken. Na 10 minuten beantwoordt Duits artillerievuur de aanval. In het bataljons hoofdkwartier is het lang wachten op de eerste berichten over de vooruitgang van de aanval. Verschillende Duitse soldaten geven zich over en worden naar de Britse linies geleid, wat wijst op kleine successen bij Decline Copse. Compagnieën A, B en C maken relatief goede vooruitgang ondanks grote verliezen bij soldaten maar ook bij officieren; de D compagnie ondervindt heel veel tegenstand en raakt “uit koers”. De compagnieën proberen een lijn te vormen en vullen elkaar aan waar nodig; er wordt versterking naar voor gestuurd, zowel wapens als reserve officieren; er worden constant lijnen gelegd om de verbinding met het bataljonshoofdkwartier open te houden. Maar de linkse flank ligt open: het 50<sup>e</sup> bataljon heeft zich al snel moeten terugtrekken naar de posities van waar de aanval was aangevat. Reserve compagnieën van het 50<sup>e</sup> bataljon worden vooruitgestuurd als versterking.

Vanaf de middag worden er aanzienlijke troepenbewegingen waargenomen aan Duitse kant. De Canadese aanvallers krijgen de opdracht bepaalde stellingen onder vuur te nemen van zodra er zich een tegenaanval aftekent, maar na een tijd zwijgen de meeste Canadese wapens; munitie raakt op en de belangrijke Lewis guns weigeren op den duur dienst door de slechte staat van het terrein. Hevig Duits barragevuur op de aanvalsstellingen en een Duitse tegenaanval verplichten de Canadezen uiteindelijk om zich terug te plooiën tot achter de lijn waar de aanval werd ingezet. Met hulp van de reservetroepen van het 47<sup>e</sup> bataljon kan de Duitse tegenaanval uiteindelijk worden afgeslagen. De frontlijn wordt nu bezet door een mengeling van verschillende bataljons.

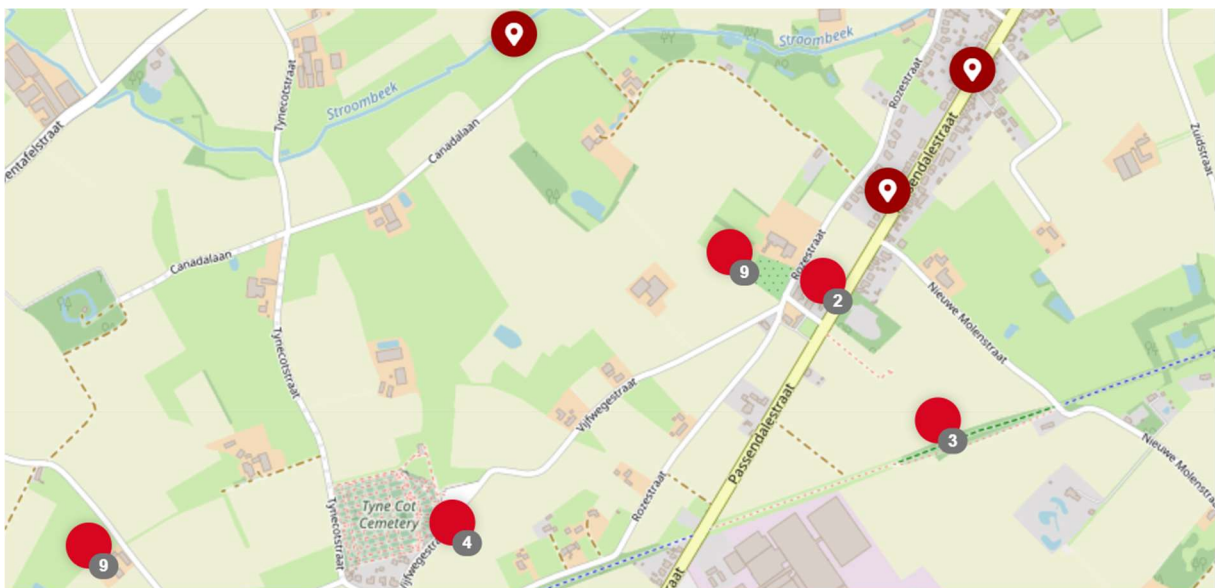
12 uur na aanvang van de aanval wordt het 46<sup>e</sup> bataljon afgelost, vooral omwille van de zwaar geleden verliezen. Ze trekken zich terug tot Levi Cottage waar ze verzamelen en waar na een appel een eerste balans wordt opgemaakt van de zware verliezen: 13 officieren en 389 soldaten zijn niet teruggekeerd uit de strijd... Zelfs na de terugtrekking werd het 46<sup>e</sup> bataljon nog bestookt met bommen en gas. De dagen nadien werd nog geprobeerd om gewonden te evacueren en gedode strijdmakkers te begraven. Uiteindelijk wordt het 46<sup>e</sup> bataljon afgelost door Bataljons van de 12<sup>e</sup> Brigade en kan het zich terugtrekken in Potijze bij Ieper.

Het verslag van de strijd op 26 oktober 1917 door de bataljonscommandant is beklijvend gedetailleerd, en leest als een actiescène; het werd al snel duidelijk dat het een verloren strijd zou worden met veel slachtoffers, kenmerkend voor het zinloze bloedvergieten van de Derde slag bij Ieper. Er sneuvelen die dag meer dan 3,500 soldaten uit het gemenebest in de Westhoek; het is niet bekend hoeveel Duitse soldaten het leven lieten... Passendale wordt uiteindelijk op 6 november ingenomen door Canadese troepen; het is niet meer dan een rode vlek in de modder. De woorden van de eerste stafofficier die het front bezocht luiden: “Good God, did we really send men to fight in that?” Het antwoord was: “It's worse further up on...”. De slag was afgelopen op 10 november, maar de gevormde saillant bij Passendale bleek onverdedigbaar; in april 1918 ging alle terreinwinst terug verloren.

**Edward overleefde de aanval niet** en bleef achter op het slagveld. Zijn stoffelijke resten werden na de oorlog opgegraven dicht bij de Passendalestraat aan het kruispunt met de Nieuwe Molenstraat (zie “place where remains were exhumed” op de kaart); waarschijnlijk werd hij na de aanval begraven door de soldaten die werden uitgestuurd om de gesneuvelden te bergen. Het was niet uitzonderlijk dat beide kampen een pauze inlasten in de strijd voor het evacueren van gewonden en begraven van de doden. Toch een beetje menselijkheid in een zee van ongezien geweld. De locatie doet vermoeden dat hij deel uitmaakte van de B of C compagnie en hij daar ook is gesneuveld. Uit een “Burial Return Sheet” komen we te weten dat Edward werd herbegraven op Tyne Cot Cemetery op 31 juli 1920.

Met “Namen in het landschap” lanceerde het Passchendaele Memorial Museum in mei 2022 een online geoportaal dat weergeeft waar meer dan 1,400 (van de in totaal 6,928) vermiste Canadese soldaten vermoedelijk sneuvelden of werden begraven. Het doet daarbij een oproep aan bezoekers van het portaal om zoveel mogelijk persoonlijk data toe te voegen om de verhalen van deze soldaten te bewaren en te ontsluiten, en het knoopt mooi aan bij dit persoonlijk project. De lokalisering van de vermisten werd voornamelijk afgeleid uit twee documenten: de “Commonwealth War Graves Registers” en de “Circumstances of Death Registers”. Het laatste document verstrekt informatie over de omstandigheden waarin een Canadese militair sneuvelde en, indien beschikbaar, meldt het de initiële begraaf- of sterfteplaats van de betrokkene. Zij zijn vaak een laatste spoor...

Onderstaande kaart laat zien waar – voor zover bekend - soldaten van het 46<sup>e</sup> bataljon vermoedelijk zijn gesneuveld en/of begraven, alsook hun aantal. 14 vermiste soldaten werden gelokaliseerd in de omgeving waar ook de stoffelijke resten van Edward werden gevonden, op het kruispunt van de Nieuwe Molenstraat met de Passendalestraat. We merken ook de locatie van 9 soldaten op ten westen van Tyne Cot Cemetery die allen sneuvelden op 23 oktober 1917. Ze maakten deel uit van de C compagnie die, zoals gerapporteerd in het “War Diary” van Luitenant-kolonel Dawson, een zware artillerie beschieting te verduren kregen bij Beecham farm, 3 dagen vóór de aanval op Passendale.





Edward's 46<sup>e</sup> bataljon kreeg later de bedenkelijke bijnaam "**Suicide battalion**". Tijdens de duur van de oorlog telde het bataljon 1,433 gesneuvelden en 3,484 gewonden, ofwel een "casualty rate" van 91.5% in 27 maanden. Luitenant-Kolonel Dawson overleefde de oorlog; ondanks vermeldingen in het War Diary kreeg niemand een Victoria Cross toegekend voor moed tijdens de strijd op 26 oktober 1917.



Hier eindigt het levensverhaal van Edward Allison MacDorman, een zinloze verspilling van jeugd en van een wellicht beloftevolle toekomst. Het samenstellen van Edward's verhaal heeft van Wereldoorlog I een persoonlijk verhaal gemaakt: we leren een avontuurlijke jonge man kennen, gepassioneerd door cultuur in de breedste zin van het woord, die wellicht onder groepsdruk ingaat op de lokroep van de oorlogsinspanningen van het Britse Gemenebest. Hij bericht over zijn ervaringen in het Canadese leger als de gewoonste zaak, maar in het heetst van de strijd verandert de toon en het taalgebruik, uitdrukking gevend aan wat hij diep van binnen voelt.

Edward wordt niet alleen herdacht op Tyne Cot Cemetery; ook in zijn geboortedorp Great Village wordt hij niet vergeten na de oorlog en werd er een cenotaaf opgericht op de lokale begraafplaats, geïnspireerd door de klassieke oudheid waarbij graftekens herinneren aan overledenen van wie het stoffelijk overschot elders verkeert of onvindbaar is.

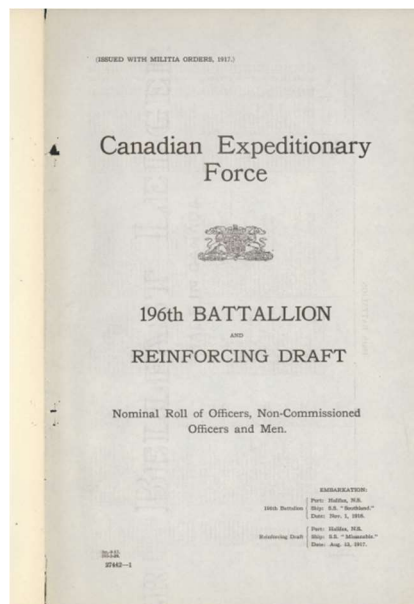


We ronden nog niet helemaal af want in Edward's dagboek kruisen nog andere levensverhalen elkaar: "Lyle", "Caskey", ... Vooral dat van "Hugh" intrigeerde ons maar bleef onbekend bij gebrek aan meer referenties. Of volstonden misschien toch de weinige feiten die we kenden...?

## Epiloog: “Hugh”

Edward vermeldt in zijn dagboek 16 maal “Hugh”, van 15 april 1916 (“April 15 Hugh enlisted”) tot 16 september 1917 (“Hugh and I attended service at the Y in the evening.”). We kunnen hier met bijna zekerheid uit opmaken dat Edward en Hugh vrienden en lotgenoten waren tijdens Edward’s volledige militaire dienst. Rest de vraag: wie is Hugh en heeft hij de oorlog overleefd?

We hebben niet veel om onze speurtocht mee aan te vatten: een voornaam, een datum van indiensttreding, en een vermoedelijke eenheid (het 196<sup>e</sup> bataljon). Een zoekopdracht in de database van het Library and Archives Canada (LAC) levert niets op; dit vertegenwoordigt nochtans onze best bron. Dan maar op goed geluk het internet afschuimen, met hoopgevend resultaat: “The nominal role of Officers, non-commissioned officers and men” van het “196th Battallion”, of met andere woorden een lijst van alle militairen die deel uitmaakten van het 196<sup>e</sup> bataljon dat op 1 November 1916 aan boord ging van de “S.S. Southland”, richting Liverpool. Meer dan 1,000 namen om te overlopen op zoek naar soldaten met de voornaam “Hugh”. Lang hoef ik gelukkig niet te zoeken...



911048 Private.....	Blackburn, Norman.....	Nil.....	Blackburn, William.....	St Fleming St., Gateshead, Tyne, N'orland, Eng.....	England.....	CAMP HUGHES.....	JULY 1, 1916
91143 Private.....	Blackmore, Hugh Chester.....	Nil.....	Blackmore, William.....	P.O. Box 661, Truro Colchester Co, N.S.....	Canada.....	Edmonton.....	April 15, 1916
9109241 Private.....	Blair, Harold.....	Territorials.....	Blair, Mrs. Jamie.....	University, Saskatoon, Sask.....	England.....	Saskatoon.....	Mar. 24, 1916

Hugh heet voluit **Hugh Chester Blackmore**, geboren in Truro Colchester (Nova Scotia), dienst genomen op 15 april 1916 in Edmonton. We hebben een match die wordt bevestigd in de database van het LAC aan de hand van Hugh’s “Regimental number”, het beste stukje informatie voor een zoekopdracht in om het even welke database met informatie over soldaten tijdens Wereldoorlog I. Dezelfde database geeft meer informatie prijs op basis van de militaire dienst documenten (“service papers”):

Hugh wordt geboren in 1893 in Truro en is 2 jaar ouder dan Edward. Hij is net als Edward leraar, en er zijn nog meer gelijkenissen. Hugh ondergaat medische tests in Camrose en neemt dienst in Edmonton, beide in de provincie Alberta op meer van 4,000 kilometer van zijn geboorte streek in Nova Scotia. Ook Edward vermeldt Camrose op de eerste dag van zijn dagboek, en tekent eveneens voor militaire dienst in Edmonton. Het lijkt er op dat Edward Hugh is gevolgd om les te geven in de provincie Alberta.

Ze maken samen de oversteek naar Europa op 1 november 1916, deel uitmakend van het 196<sup>e</sup> bataljon. Hugh zal als eerste een gevechtseenheid in Frankrijk vervoegen, namelijk het 46<sup>e</sup> bataljon vanaf midden februari 1917. Vermoedelijk kreeg hij zijn eerste vuurdoop bij de slag om de heuvelrug van Vimy van 9 tot 12 april 1917. Edward sluit later aan bij het 46<sup>e</sup> bataljon in mei 1917, en zo zijn de twee vrienden-soldaten weer verenigd. Dit blijft zo tot 26 oktober 1917 bij Passendale...

**Hugh overlijdt op 27 oktober 1917** aan de verwondingen aan hoofd en arm opgelopen tijdens een militaire actie, in het 3rd Australian Casualty Clearing Station bij Poperinge. Hij heeft een graf op het Nine Elms British Cemetery in Poperinge. "BRIEF, BRAVE AND GLORIOUS WAS HIS YOUNG CAREER" staat er op zijn grafsteen gegraveerd. Het leest als een troost dat zijn medesoldaten hem hebben weggehaald van het slagveld bij Passendale, naar Poperinge 25 kilometer verderop. Wanneer we bedenken hoe alles erbij lag, die kille en natte 26<sup>e</sup> oktober, moet deze "evacuatie" enorme inspanningen hebben gekost.



Ik stel me voor dat Edward en Hugh samen "over the top" moeten zijn gegaan, het kan bijna niet anders. Er zijn geen bewijzen van en misschien slaat mijn verbeelding door, denkend aan de vriendschap van Schofield en Blake in Sam Mendes' meesterwerk "1917", maar hier is wellicht een verhaal van eeuwige vriendschap geschreven.

## Tot slot...

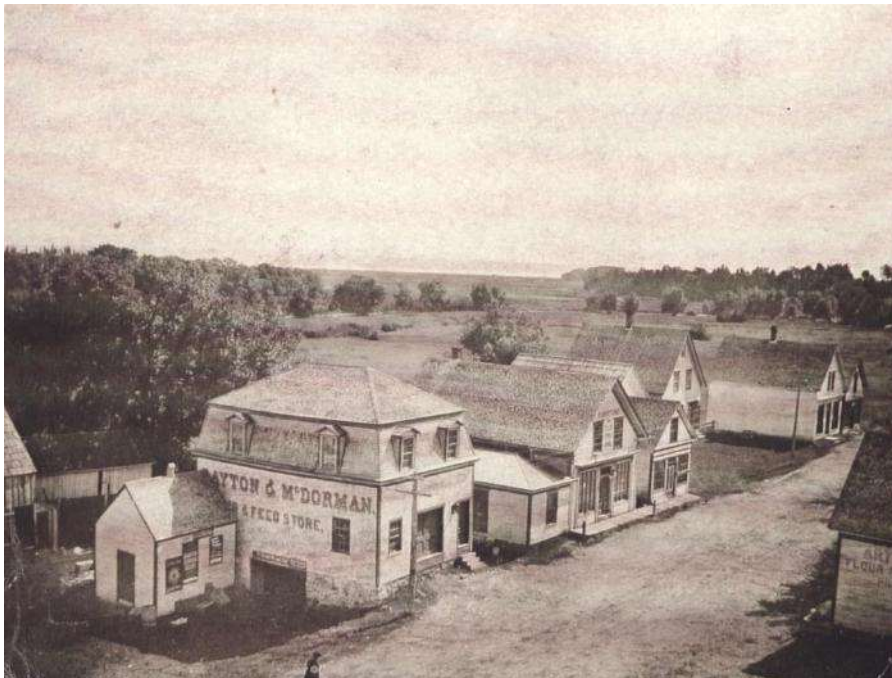
Toen ik de namen las op het herdenkingsmonument in Great Village drie jaar geleden, had ik nooit kunnen vermoeden hoeveel informatie ik zou kunnen verzamelen over Edward. Het is dan ook moeilijk om dit “project” los te laten en af te ronden; er was altijd wel iets - een naam, een locatie, een legereenheid... - dat de deur opende naar nog meer gegevens, maar ik moet inzien dat bijna alle beschikbare bronnen zijn aangeboord. Tijd voor een nieuw verhaal, misschien deze keer vertrekkend van de nabestaanden.

Hoedanook, Tynecot en Nine Elms Cemetery zijn inmiddels bijzondere plekken geworden. Ik ga er regelmatig heen nu ik het verhaal ken bij twee graven tussen de duizenden andere: elke steen een verhaal.

## Meer beeldmateriaal



Colchester Academy 1915 (Edward = derde persoon onderaan van rechts te beginnen)



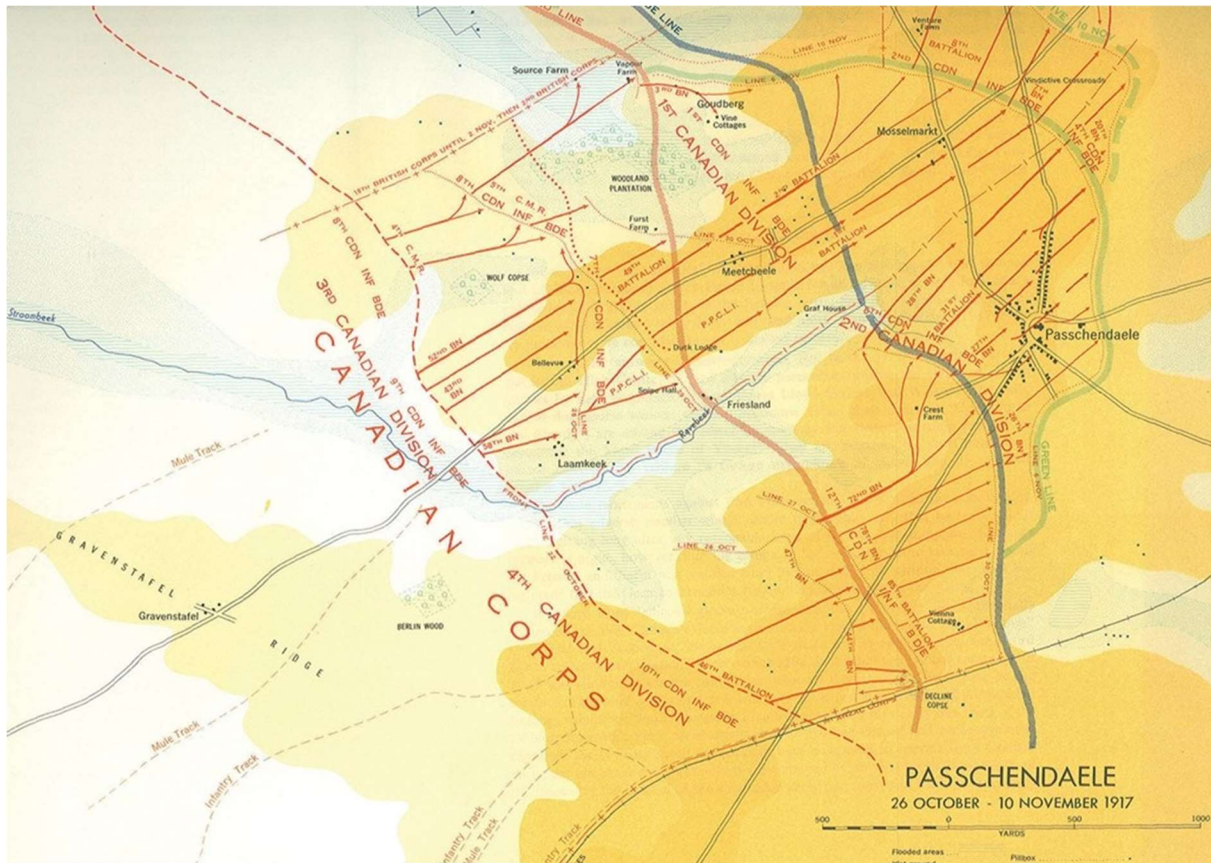
"Layton and McDorman Feed Store" in Great Village, verondersteld uitgebaat door Edward's ouders



Het slagveld van 26 oktober 1917 vandaag, in de buurt van "Decline Copse"



Het slagveld van 26 oktober 1917 vandaag, zicht op Ravebeekvallei vanaf de weg Zonnebeke - Passendale



De Tweede slag bij Passendale van 26 oktober tot 10 november 1917